

«Σχολή Κοινωνικών Επιστημών»

Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

«Τα κριτήρια της νομιμότητας των ειδικών ανακριτικών πράξεων στην
εξιχνίαση του Οργανωμένου Εγκλήματος και τα χαρακτηριστικά της επιλογής
τους.»

Κωνσταντίνος Καραγεώργος

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Βασιλική Θεολόγη

Αθήνα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή (Κωνσταντίνος Καραγεώργος) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Τα κριτήρια της νομιμότητας των ειδικών ανακριτικών πράξεων στην
εξιχνίαση του Οργανωμένου Εγκλήματος και τα χαρακτηριστικά της επιλογής
τους»

Κωνσταντίνος Καραγεώργος

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Βασιλική Θεολόγη

Διδάκτωρ Εγκληματολογίας Δ.Π.Θ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Χρήστος Λαμπάκης

Διδάκτωρ Ποινικού Δικαίου Α.Π.Θ

Αθήνα, Ιούνιος 2024

...ένα τεράστιο ευχαριστώ

Στον ξάδερφό μου Σταύρο, αυτόν που είναι δίπλα μου σε όλα από όσο θυμάμαι τον ίδιο μου τον εαυτό, no questions asked. Στην Νίκη, την υπέροχη σύζυγό του, για όλη την στήριξη και καθοδήγηση όταν οι απορίες πλημύριζαν τη σκέψη μου. Ένα τεράστιο ευχαριστώ στην σύντροφο μου Ελένη γιατί είναι πάντα εκεί να χαμογελάει, να στηρίζει, να αγαπάει, να ηρεμεί και να διώχνει οτιδήποτε αρνητικό προσπαθεί να κάνει την εμφάνισή του.

Τέλος, το μεγαλύτερο «ευχαριστώ» όλων, στους υπέροχους γονείς μου, για όλες τις θυσίες που έκαναν για να με μεγαλώσουν, για την υπομονή τους, την αφοσίωσή τους, την πίστη τους, στην στήριξή τους, την αγάπη τους....τους χρωστάω όλη μου την ύπαρξη.

....και μια αφιέρωση στους γονείς μου

...κανένα παιδί δεν είχε καλύτερους γονείς

...τα καταφέραμε!

Περίληψη

Η τρέχουσα εποχή απαιτεί την παρέμβαση και την επινοητικότητα των υπηρεσιών επιβολής του νόμου για την καταπολέμηση του κλιμακούμενου ζητήματος του εγκλήματος, ιδιαίτερα του οργανωμένου εγκλήματος, και των εξελιγμένων τακτικών που χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι εγκληματίες. Ως απάντηση σε αυτή τη συνεχιζόμενη μάχη, ο Έλληνας νομοθέτης έχει εφαρμόσει μια σειρά μέτρων που εξουσιοδοτούν τα τους επίσημους φορείς κοινωνικού ελέγχου να διεξάγουν εξειδικευμένες ανακριτικές επιχειρήσεις, με στόχο τις δραστηριότητες των εγκληματικών οργανώσεων.

Ο καθορισμός των ορίων του παραδεκτού των ανακριτικών πράξεων είναι δυνατός μόνο υπό τους όρους νομιμότητας που ορίζονται από το ισχύον νομικό πλαίσιο. Στη συνέχεια, η παραβίαση ή η υπέρβαση αυτών των όρων, συνεπώς, ισοδυναμεί με παράνομη παραβίαση της έρευνας. Ουσιαστικά, αυτοί οι όροι νομιμότητας είναι τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της νομικής ή μη διερευνητικής διείσδυσης, καθώς και τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της νομικής ή μη ανακριτικής πράξης.

Τέλος, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις περικλείουν χαρακτηριστικά που τα διακρίνουν από τις γενικές ερευνητικές ενέργειες. Με την εφαρμογή του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας μέσω του νόμου 4620/2019 την 01.07.2019, επήλθαν σημαντικές αλλαγές όσον αφορά τις ειδικές ανακριτικές πράξεις. Το προηγούμενο άρθρο 253Α ΚΠΔ που αφορούσε τις πράξεις αυτές βρίσκει πλέον τη θέση του στις διατάξεις του άρθρου 254 του ΚΠΔ. Αυτές οι διατάξεις έχουν αναθεωρηθεί και επεκταθεί για να ευθυγραμμιστούν καλύτερα με τις απαιτήσεις της νομολογίας και της δικαιοσύνης, δεδομένης της μοναδικής φύσης αυτών των πράξεων και της έμφασης που δίνουν στη μυστικότητα και την πρόληψη. Αυτή η στροφή έχει μεταμορφώσει τον άλλοτε αποκλειστικά κατασταλτικό χαρακτήρα του ποινικού δικονομικού δικαίου, καθώς και την παραδοσιακή δομή την οποία τηρούσε.

Λέξεις –Κλειδιά

Νομιμότητα, ειδικές ανακριτικές πράξεις, οργανωμένο έγκλημα, κριτήρια.

Abstract

The current era requires the intervention and resourcefulness of law enforcement agencies to combat the escalating issue of crime, particularly organised crime, and the sophisticated tactics used by modern criminals. In response to this ongoing battle, the Greek legislator has implemented a series of measures empowering administrative bodies to conduct specialized investigative operations, specifically targeting the activities of criminal organizations.

The limits of admissibility of investigative acts can only be determined under the conditions of legality laid down by the applicable legal framework. Then, violating or exceeding these terms, therefore, amounts to an unlawful violation of research. Essentially, these terms of legality are the criteria for determining legal or non-exploratory intrusion, as well as the criteria for determining legal or non-exploratory intrusion.

Finally, specific investigative acts contain characteristics which distinguish them from general investigative actions. With the implementation of the new Code of Criminal Procedure through Law 4620/2019 on 01.07.2019, significant changes were made regarding special investigative acts. The previous Article 253A ZPP, which concerned these acts, now finds its place in the provisions of Article 254 CCP.

Keywords

Legitimacy, special investigative acts, organized crime, criteria.

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract.....	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	viii
Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1 ^ο : Οργανωμένο Έγκλημα	2
1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	2
1.2 Ορισμός.....	3
1.3 Σοβαρό και διεθνικό έγκλημα	4
1.4 Θεωρητικές Προσεγγίσεις για το Οργανωμένο Έγκλημα	5
1.4.1 Το ιεραρχικό μοντέλο του Howard Abadinsky	5
1.4.2 Οι απόψεις του Hans-Joachim Schneider σχετικά με τον εντοπισμό των βασικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα	6
1.5 Οι απόπειρες καταπολέμησης εγκληματικής οργάνωσης στην Ελληνική έννομη τάξη	8
1.6 Η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, Παλέρμιο 2001	12
Κεφάλαιο 2 ^ο : Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις.....	15
2.1 Νομική Φύση.....	15
2.2 Δικονομικό στάδιο εφαρμογής	17
2.3 Οργανική αρμοδιότητας εκτέλεσης.....	20
2.4 Ορισμός.....	21
2.5 Το 253Α στο νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας	33
Κεφάλαιο 3 ^ο : Γενικές Προϋποθέσεις Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων.....	35
3.1 Η ύπαρξη ενδείξεων τέλεσης αξιόποινης πράξης	35
3.2 Η αδυναμία εξάρθρωσης με άλλα μέσα.....	40
3.3 Η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος	43
3.4 Βούλευμα αναπόφευκτα ανέγκλητο	45
3.5 Η «κατ' επείγουσα» εισαγγελική αρμοδιότητα.....	46
Κεφάλαιο 4 ^ο : Προβληματισμοί	47
4.1 Συγκαλυμμένη Έρευνα και Ανακριτική Διείσδυση	47
4.2 Άρση απορρήτου	49
Συμπεράσματα.....	50
Βιβλιογραφία	52

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΠΚ : Ποινικός Κώδικας

εδ. : εδάφιο

Ο.Η.Ε : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ε.Ε : Ευρωπαϊκή Ένωση

Κ.Π.Δ : Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

Ε.Σ.Δ.Α : Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ε.Δ.Δ.Α : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ο.Ο.Σ.Α : Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Ν. : Νόμος

αρ. : άρθρο

παρ. : παράγραφος

ΕΛ.ΑΣ : Ελληνική Αστυνομία

Εισαγωγή

Το ζήτημα του οργανωμένου εγκλήματος είναι ένα παγκόσμιο ζήτημα που απαιτεί προσοχή από όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. Η επέκταση του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ειρήνη, την πρόοδο, τα δημοκρατικά συστήματα, την αποτελεσματική διακυβέρνηση και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η αλληλεπίδραση μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος, της διαφθοράς και της τρομοκρατίας αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για την παγκόσμια ασφάλεια (Μανωλεδάκης, 2004). Επιπλέον, οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν προσαρμοστεί στις σύγχρονες πραγματικότητες της παγκοσμιοποίησης, της προηγμένης τεχνολογίας, των διαδικτυακών πλατφορμών και των διεθνών χρηματοπιστωτικών συστημάτων, συχνά αποκρύπτοντας τις παράνομες λειτουργίες τους εντός νόμιμων επιχειρήσεων (Ανδρουλάκης, 2004).

Εμπλεκόμενο στη διάβρωση τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών κοινωνικών δομών, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί ως αναμφισβήτητος αντίπαλος των κρατικών και πολιτικών θεσμών καταφέρνει να εξελίσσεται διαρκώς και να προσαρμόζεται ώστε να εκμεταλλευτεί τυχόν κερδοφόρες ευκαιρίες που προκύπτουν. Οι σημαντικοί οικονομικοί πόροι που έχουν στη διάθεσή τους, τους επιτρέπουν να χρησιμοποιούν προηγμένη τεχνολογία, καθιστώντας τις παραδοσιακές μεθόδους έρευνας της αστυνομίας αναποτελεσματικές για την ανατροπή των εγκληματικών στόχων τους και τη διαιώνιση των παράνομων επιχειρήσεων τους (Ανδρουλάκης, 2004).

Οι παράνομες απαιτήσεις ικανοποιούνται από οργανωμένες εγκληματικές επιχειρήσεις, που χρησιμοποιούν τακτικές διαφθοράς και καταφεύγουν στη βία για να εξασφαλίσουν τη δική τους επιβίωση και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους. Όσοι συνδέονται με το οργανωμένο έγκλημα είναι προετοιμασμένοι να προβούν σε οποιαδήποτε βίαιη πράξη τους ζητηθεί, ενώ διαθέτουν επίσης ένα μοναδικό σύνολο επαγγελματικών δεξιοτήτων, αυτοπειθαρχίας, ακεραιότητας και διακριτικότητας. Η διαδικασία πρόσληψης στο οργανωμένο έγκλημα λαμβάνει χώρα σε δύο επίπεδα. Άτομα από φτωχές κοινότητες, χωρίς ευκαιρίες για κοινωνική πρόοδο, συνήθως καταλαμβάνουν θέσεις στελεχών, ενώ μορφωμένα άτομα με εξειδίκευση στην τεχνολογία και τα οικονομικά πληρούν τις ειδικές απαιτήσεις της εγκληματικής οργάνωσης (Παπανικολάου, 2012, Θεολόγη, 2022).

Για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεών του, έχουν εφαρμοστεί νομοθετικά μέτρα με τη μορφή ειδικών ανακριτικών πράξεων. Αυτές οι πράξεις αξιοποιούν τις προόδους στις σύγχρονες τεχνικές έρευνας και τεχνολογία και συμβάλλουν στη διευκόλυνση των περιεκτικών ερευνών για τις δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η εφαρμογή αυτών των ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορεί ενδεχομένως να παραβιάσει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες τόσο των πολιτών όσο και των ατόμων που ενδέχεται να αναγνωριστούν ως ύποπτοι (Ανδρουλάκης, 2008). Στόχος αυτής της προσπάθειας είναι η διεξοδική εξέταση και παρουσίαση του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος, περιλαμβάνοντας τα βασικά στοιχεία και τις προκλήσεις του, καθώς και τα νομοθετικά μέτρα που εφαρμόζονται για την καταπολέμησή του, τα οποία λειτουργούν ως αποτελεσματικά εργαλεία για την εξάρθρωση των εγκληματικών επιχειρήσεων.

Κεφάλαιο 1^ο : Οργανωμένο Έγκλημα

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στη δεκαετία του 1920, η έννοια «οργανωμένο έγκλημα» εμφανίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες, κυρίως σε σχέση με πολιτικά ζητήματα και ζητήματα επιβολής του νόμου. Περιέγραφε τις διαφορετικές εθνοτικές ομάδες που εμπλέκονται σε παράνομες εγκληματικές προσπάθειες, κάνοντας εννοιολογικούς παραλληλισμούς με τις ιεραρχικές δομές των παραδοσιακών οργανώσεων της μαφίας της Σικελίας. Ωστόσο, μόλις στα τέλη της δεκαετίας του '80 αυτός ο όρος απέκτησε ευρεία χρήση σε παγκόσμιο επίπεδο (Ριζάβα, 2012).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο όρος χρησιμοποιείται για να διευκρινίσει τις μεθόδους και τους τύπους εγκλημάτων που σχετίζονται με συνδικάτα, κοινοπραξίες, εθνικές μειονότητες, τον υπόκοσμο, τις νομικές εταιρείες, τους επιχειρηματίες, τους πολιτικούς και κυβερνητικούς αξιωματούχους. Αντίθετα, στην Ευρώπη, η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος δίνει έμφαση στον τρόπο με τον οποίο εκτελούνται αυτά τα εγκλήματα - συλλογικά, συντονισμένα

και υπό τη διεύθυνση μιας εγκληματικής οργάνωσης. Αντιμετωπίζει το ερώτημα «πώς» πραγματοποιείται μια παράνομη δραστηριότητα (Χλούπης, 1999).

Κατά κύριο λόγο, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα τύπο εγκληματικής δραστηριότητας που υποκινείται από οικονομικά κίνητρα, που βασίζεται σε μυστικές και συνωμοτικές μεθόδους, ενώ η ικανότητά του να επιμένει και να αντέχει συνδέεται στενά με την παρουσία της διαφθοράς εντός της κυβέρνησης και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου (Ριζάβα, 2012). Προκειμένου να εξουδετερωθούν οι δικτυακοί μηχανισμοί, χρησιμοποιείται επίσης ο κώδικας σιωπής (ομερτά) και επιβάλλονται αντίποινα (Ριζάβα, 2012).

Τα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος εστιάζουν κυρίως τις παράνομες δραστηριότητές τους σε τομείς όπως ο τζόγος, η εκμετάλλευση οίκων ανοχής, ο εκβιασμός μέσω υπηρεσιών «προστασίας», η τοκογλυφία και το λαθρεμπόριο όπλων και ναρκωτικών. Ταυτόχρονα, συμμετέχουν επίσης σε νόμιμες δραστηριότητες όπως οι συμβάσεις, η εκμετάλλευση πηγών ενέργειας και η εμπορία ποτών και τροφίμων. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές οι νόμιμες δραστηριότητες συχνά διεξάγονται με παράνομες μεθόδους (Αλεξιάδης, 1996).

1.2 Ορισμός

Στη διαδικασία σύνταξης της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το οργανωμένο έγκλημα, υπήρξε μια συζήτηση σχετικά με τον ορισμό αυτού του ζητήματος. Η κρατούσα άποψη ήταν ότι η εστίαση δεν πρέπει να επικεντρωθεί μόνο στις δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και στη δομή και τις λειτουργίες του προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της σύμβασης. Σε αντίθεση με τις προτάσεις ορισμένων, η σύμβαση δεν περιλάμβανε κάθε πιθανή ενέργεια που σχετίζεται με το οργανωμένο έγκλημα. Αντίθετα, η σοβαρότητα του αδικήματος καθορίστηκε με αναφορά στις ποινές που προβλέπονται στην εσωτερική νομοθεσία.

Ειδικότερα, το άρθρο 2 της σύμβασης επιχειρεί να δώσει έναν εννοιολογικό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος. Ορίζει μια «οργανωμένη εγκληματική ομάδα» ως μια δομημένη ομάδα που αποτελείται από τρία ή περισσότερα άτομα που συνεργάζονται για μια χρονική περίοδο για να διαπράξουν ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα που

περιγράφονται στη σύμβαση. Πρωταρχικός στόχος αυτών των εγκλημάτων είναι η απόκτηση οικονομικού ή υλικού οφέλους, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Στο άρθρο 2 εδ. (γ) της Σύμβασης του Παλέρμο, ως «δομημένη ομάδα» ορίζεται μια ομάδα που δεν σχηματίζεται τυχαία για την άμεση διάπραξη ενός αδικήματος. Αυτή η ομάδα δεν απαιτεί επίσημα καθορισμένους ρόλους, συνέχεια συμμετοχής ή ανεπτυγμένη δομή. Ο ορισμός υποδηλώνει την *de facto* φύση της ομάδας, αλλά δεν αναφέρει ρητά στοιχεία όπως η επιχειρησιακή δομή ή ο καταμερισμός των καθηκόντων. Η διάκριση αυτή αποσκοπεί στη διαφοροποίηση της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας από τις δραστηριότητες απρόσωπων συμμοριών. Ωστόσο, παραμένει μια πρόκληση για την αποσαφήνιση της έννοιας του «σοβαρού εγκλήματος».

1.3 Σοβαρό και διεθνικό έγκλημα

Η σύμβαση επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της συμπεριλαμβάνοντας αδικήματα που τιμωρούνται με τουλάχιστον τέσσερα χρόνια φυλάκιση υπό τον όρο «σοβαρό έγκλημα». Αυτό ευθυγραμμίζεται με τη συναίνεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το όριο της τετραετίας. Το άρθρο 3 περιγράφει τις συνθήκες υπό τις οποίες το οργανωμένο έγκλημα θεωρείται διεθνικό, ειδικά όταν το αδίκημα διαπράττεται σε πολλαπλά κράτη. Αυτό περιλαμβάνει καταστάσεις όπου α) ένα σημαντικό μέρος του συνολικού σχεδίου ή προετοιμασίας λαμβάνει χώρα σε διαφορετική πολιτεία, β) μια οργανωμένη εγκληματική ομάδα δρα σε πολλές πολιτείες ή γ) το έγκλημα έχει σημαντικές επιπτώσεις σε άλλο κράτος.

Η Σύμβαση εγκρίθηκε επίσημα από την Ελλάδα με το Ν.3875/2010 (ΦΕΚ Α' 158). Παράλληλα με τη σύμβαση, επικυρώθηκαν και εφαρμόστηκαν και τα τρία συνοδευτικά πρωτόκολλα. Ειδικότερα πρόκειται: α) το Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, β) το πρωτόκολλο κατά της λαθρεμπορίας μεταναστών από ξηρά, θάλασσα και αέρα, το οποίο υπογράφηκε στο Παλέρμο της Ιταλίας στις 12-15 Δεκεμβρίου 2000, και γ) το Πρωτόκολλο κατά της Παράνομης Κατασκευής και Διακίνησης Πυροβόλων Όπλων, των Ανταλλακτικών και Συστατικών τους και Πυρομαχικών, που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 2 Ιουλίου 2001.

1.4 Θεωρητικές Προσεγγίσεις για το Οργανωμένο Έγκλημα

1.4.1 Το ιεραρχικό μοντέλο του Howard Abadinsky

Όσον αφορά τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, υπάρχουν διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος. Μια τέτοια προσέγγιση είναι το ιεραρχικό μοντέλο, το οποίο περιλαμβάνει έναν πίνακα που δημιουργήθηκε από τον Howard Abadinsky. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, ορισμένα στοιχεία πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά ώστε να γίνεται λόγος για οργανωμένο έγκλημα(Λίβος,2007):

- Η απουσία πολιτικών στόχων είναι καθοριστικό χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος. Είναι προφανές ότι αυτή η μορφή εγκληματικής δραστηριότητας στερείται ιδεολογικών ή πολιτικών κινήτρων για την ύπαρξή της. Οποιαδήποτε πιθανή ανάμειξη σε κρατικές υποθέσεις πιστεύεται ότι αποσκοπεί αποκλειστικά στην απόκτηση πολιτικής επιρροής και στην υπονόμευση της λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού, επιτρέποντας έτσι τις παράνομες λειτουργίες του.
- Η οργάνωση χαρακτηρίζεται από μια ιεραρχική δομή, η οποία συνεπάγεται κάθετη κατανομή εξουσίας. Αυτή η δομή παραμένει σταθερή ανεξάρτητα από τα άτομα που καταλαμβάνουν θέσεις εντός της οργάνωσης και εκτελούν τα καθήκοντά της.
- Η οργάνωση αποτελείται σκόπιμα από μια επιλεγμένη ομάδα ατόμων για να διατηρήσει μια συνωμοτική προσέγγιση. Η ιδιότητα μέλους περιορίζεται σε άτομα που διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά, όπως κοινό υπόβαθρο ή γλώσσα, ποινικό ιστορικό και ενδελεχή κατανόηση των λειτουργικών μεθόδων της οργάνωσης.
- Η οργάνωση δημιουργεί μια ξεχωριστή υποκοουλτούρα, όπου τα μέλη του καλλιεργούν το δικό τους σύνολο αξιών και αρχών που όχι μόνο διέπουν τη συμπεριφορά τους στο εσωτερικό της αλλά επεκτείνονται και σε άλλες πτυχές της κοινωνικής τους ύπαρξης.

- Η ικανότητα της οργάνωσης να διαιώνίζεται, έγκειται στην ικανότητά της να αντέχει πέρα από την περιορισμένη διάρκεια ζωής των μελών της, διασφαλίζοντας τη συνέχιση της ύπαρξής της.
- Η ετοιμότητα για χρήση παράνομης βίας είναι μια κρίσιμη πτυχή του οργανωμένου εγκλήματος, που χρησιμεύει ως μέσο για τη διατήρηση της πειθαρχίας μεταξύ των μελών και την προστασία της οργάνωσης από εξωτερικές απειλές.
- Η εξειδίκευση και ο καταμερισμός της εργασίας είναι βασικά στοιχεία που διακρίνουν το οργανωμένο έγκλημα και συμβάλλουν στην επιτυχία του. Μέσα σε έναν οργανισμό, απαιτούνται συγκεκριμένοι ρόλοι για την εκπλήρωση διαφόρων λειτουργιών. Αυτοί οι ρόλοι περιλαμβάνουν τον «εκτελεστή», που είναι υπεύθυνος για τη διεξαγωγή πράξεων βίας, τον «μεσίτη», που διευκολύνει τη συνεργασία με κυβερνητικές υπηρεσίες και τον «πλυντήριο», που διασφαλίζει τη νομιμοποίηση των παράνομων κερδών.
- Η μονοπωλιακή φύση της οργάνωσης γίνεται εμφανής καθώς προσπαθεί να διεκδικήσει την ανωτερότητά της και να εξαλείψει τον ανταγωνισμό σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση εγγενώς άδικων μεθόδων, όπως ο εκβιασμός και η διαφθορά.
- Η συνεχής επιτυχία της οργάνωσης επιτυγχάνεται με τη διαχείρισή του μέσα από σαφείς κανόνες και συμφωνίες, που διέπουν τη συμπεριφορά των μελών του. Σοβαρές συνέπειες αντιμετωπίζουν όσους παραβιάζουν αυτούς τους κανόνες ή συμφωνίες.

Το ελάττωμα αυτής της προοπτικής έγκειται στην υπόθεση ότι η εξάρθρωση της ιεραρχικής δομής των εγκληματικών ομάδων μέσω ενός αποφασιστικού χτυπήματος θα τις καταστήσει αναποτελεσματικές ή τουλάχιστον λιγότερο απειλητικές. Ωστόσο, αυτή δεν είναι η πραγματικότητα. Στην πράξη, όταν διαταράσσεται η ιεραρχία ή αφαιρείται ένα μέλος, το κενό που προκύπτει καλύπτεται γρήγορα από άτομα από τον ίδιο ή διαφορετικό αλλά παρόμοια ομάδα.

1.4.2 Οι απόψεις του Hans-Joachim Schneider σχετικά με τον εντοπισμό των βασικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα

Η προοπτική του Hans-Joachim Schneider σχετικά με τον εντοπισμό βασικών χαρακτηριστικών που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα έχει σημαντική αξία. Σύμφωνα με τον Schneider, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να οριστεί ως ένας επιχειρηματικός οργανισμός που ικανοποιεί τη ζήτηση για παράνομα αγαθά και υπηρεσίες εντός της κοινωνίας. Μέσα σε αυτόν τον συγκεκριμένο τύπο οργανισμού, υιοθετείται μια συστηματική και ορθολογική προσέγγιση, με ένα προσεκτικά ενορχηστρωμένο σχέδιο που καθοδηγεί τις εγκληματικές δραστηριότητές τους, ενώ όλα αυτά δίνουν προτεραιότητα στα υψηλά οικονομικά κέρδη ελαχιστοποιώντας τους κινδύνους (Λίβος, 2007).

Το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί με τη χρήση ειδικευμένων επαγγελματιών, ατόμων που έχουν βαθιά γνώση των συγκεκριμένων τομέων εξειδίκευσής τους και εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες ως επάγγελμά τους. Αυτοί οι ειδικοί συγκεντρώνονται σε ομάδες, με πρωταρχικό στόχο την κατασκευή, τη μεταφορά και τη διάδοση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών. Επιπλέον, αυτά τα μέλη χρησιμοποιούν βία μέσα στον οργανισμό για να διατηρήσουν την ενότητά του και στοχεύουν επίσης εξωτερικά μέρη για να στερεοποιήσουν ή να επεκτείνουν τον έλεγχό τους. Είναι κρίσιμο να σημειωθεί ότι κάθε μέλος της εγκληματικής οργάνωσης λειτουργεί υπό αυστηρές εντολές από τα ανώτερα κλιμάκια της ηγεσίας, χωρίς καμία αυτονομία στη δράση τους.

Σε κάθε εγκληματικό συνδικάτο, μια κεντρική μονάδα σχεδιασμού αναλαμβάνει τον αυστηρό έλεγχο, αναπτύσσοντας λεπτομερή εγκληματικά σχέδια, αξιολογώντας τους κινδύνους, το κόστος και τα οφέλη των ενεργειών τους και επιβλέποντας την εκτέλεσή τους. Ο συγγραφέας βεβαιώνει ότι το οργανωμένο έγκλημα, καθοδηγούμενο από την ανάγκη για επιβίωση, επιδιώκει ενεργά να εξουδετερώσει την κρατική καταστολή. Αυτός ο στόχος επιδιώκεται μέσω μέτρων όπως η απομόνωση της ηγετικής ομάδας, η επιβολή αυστηρής πειθαρχίας εντός του οργανισμού και η εμπλοκή σε συστηματική διαφθορά. Αποφεύγοντας την άμεση επαφή με τα μέλη, η ηγεσία βασίζεται σε μεσάζοντες που θεωρούνται «υπεράνω υποψίας» και διαθέτουν άψογο ήθος. Αυτά τα άτομα, συμπεριλαμβανομένων αστυνομικών, δικαστών και πολιτικών, δημιουργούν μια προστατευτική «ζώνη ασφαλείας» για το οργανωμένο έγκλημα, είτε βοηθώντας είτε αποκρύπτοντας τις παράνομες δραστηριότητές τους. Σύμφωνα με τον Schneider, η ίδια η ύπαρξη του οργανισμού εξαρτάται από την παρουσία αυτών των βασικών προσωπικοτήτων.

1.5 Οι απόπειρες καταπολέμησης εγκληματικής οργάνωσης στην Ελληνική έννομη τάξη

Στον τομέα της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας, το θέμα του οργανωμένου εγκλήματος δεν αντιμετωπίστηκε ειδικά μέχρι την εφαρμογή του Ν 2928/2001. Προηγουμένως, υπήρχε μόνο ένα υποτυπώδες και κατακερματισμένο νομικό πλαίσιο που αντιμετώπιζε επιμέρους πτυχές του θέματος, όπως η ρύθμιση κατασχέσεων και ξεπλύματος παράνομων εσόδων από τους νόμους 2145/1993 και ειδικότερα το νόμο 2331/1995. Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ήταν σιωπηρά συνυφασμένη με το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες όπως ορίζεται στο Ν. 2331/1995, ενώ βρέθηκε και στις διατάξεις των Ν. 1729/1987, 2168/1993 και 2161/1993 (Παπαχαλαράμους,1998).

Στο πλαίσιο της ελληνικής νομοθεσίας και νομολογίας, η έννοια του «σοβαρού εγκλήματος» απουσιάζει, χωρίς να αφήνονται συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για τον προσδιορισμό του χαρακτηρισμού του εγκλήματος ως τέτοιου. Ωστόσο, υπάρχουν πιθανές εξαιρέσεις σε περιπτώσεις όπου ένα έγκλημα διαπράττεται από άτομα που ενεργούν με επαγγελματικό ή συνήθη τρόπο (όπως αναφέρεται στο άρθρο 13, παράγραφος στ ΠΚ) ή όταν αποτελούν σημαντική απειλή (όπως αναφέρεται στο άρθρο 13, παράγραφος ζ' Αστικού Κώδικα). Επιπρόσθετα, τα άρθρα 45 και 187 ΠΚ εισάγονται στον Ποινικό Κώδικα λόγω της απουσίας ειδικών διατάξεων για το οργανωμένο έγκλημα στην ελληνική νομοθεσία πριν από την εφαρμογή του Ν 2928/2001 (Ορφανός,2021).

Πριν από την εισαγωγή των βασικών ρυθμίσεων για το οργανωμένο έγκλημα στην ελληνική έννομη τάξη, η υφιστάμενη νομοθεσία, ιδίως το άρθρο 187 ΠΚ, επαρκούσε για την αντιμετώπιση τρομοκρατικών ή άλλων οργανωμένων εγκληματικών ομάδων που δεν είχαν ακόμη αναλάβει δράση, επισημαίνει ο καθηγητής Κουράκης. Απλώς η αύξηση του εύρους ποινής από 6 μήνες σε 5 έτη βάσει του άρθρου 187 παρ. 1 θα χρησίμευε ως γενικός αποτρεπτικός παράγοντας (Ορφανός,2021). Ωστόσο, μια συνολική προσέγγιση για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί αυστηρότερες ποινές για συγκεκριμένα εγκλήματα, όπως η εμπορία γυναικών για πορνεία, καθώς και καλύτερη διατύπωση και ευθυγράμμιση των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που εφαρμόζονται συνήθως σε

περιπτώσεις οργανωμένου εγκλήματος (188, 183, 184, 185, 190, 191, 231, 232 ΠΚ). Επιπρόσθετα, υπάρχει ανάγκη για νομοθετικό εκσυγχρονισμό σε σχέση με τη διαφθορά υπαλλήλων και συγκεκριμένα σε σχέση με τα άρθρα 235 και 236 ΠΚ (Κουράκης, 1999).

Η αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας μπορεί επίσης να αντιμετωπιστεί με διάφορες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, συμπεριλαμβανομένου του 299 παρ. 1, 380 παρ. 2, 385 παρ. 1, καθώς και άλλους νόμους που αφορούν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, μεταξύ άλλων. Ωστόσο, το πρωταρχικό μέλημα έγκειται στη λογοδοσία των νομικών οντοτήτων, η οποία περιγράφεται στο άρθρο 10 της Σύμβασης του Παλέρμο.

Όπως σωστά επισημαίνει ο Λίβος, οι υφιστάμενες ποινικές διατάξεις στη νομοθεσία μας, όπως το προηγούμενο άρθρο 187 ΠΚ, άρθρο 5 παρ. iii Ν 1729/1987 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 του Ν 2161/1993, άρθρο 15 εδ. γ' Ν 2168/1993, και το άρθρο 2 παρ. 3 Ν 2331/1995, ήταν γενικά αναποτελεσματικές, ελλιπείς και ασαφείς. Αυτές οι διατάξεις επικεντρώθηκαν στο οργανωμένο έγκλημα, αλλά δεν αντιμετώπιζαν επαρκώς τη φύση του οργανωμένου εγκλήματος ως πραγματικής οργάνωσης. Ο Λίβος πρότεινε την συμπερίληψη ειδικής διάταξης στην ειδική ενότητα του ποινικού κώδικα, η οποία ποινικοποιεί συγκεκριμένα τη σύσταση εγκληματικής οργάνωσης με επιχειρηματικό προσανατολισμό, σύμφωνα με το παράδειγμα του γερμανικού, ελβετικού, ιταλικού και αυστριακού ποινικού κώδικα. Τελικά, η πρόταση αυτή υλοποιήθηκε (Λίβος, 2007).

Σε μια προσπάθεια καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, ο Έλληνας νομοθέτης εισήγαγε τον Ν 2928/2001, νόμο με τίτλο «*Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από εγκληματικές ενέργειες εγκληματικών οργάνωσεων*». Η νομοθεσία αυτή στόχευε στην αντιμετώπιση του ζητήματος με την τροποποίηση άρθρων του ποινικού κώδικα και της ποινικής δικονομίας, καθώς και με την εισαγωγή διατάξεων όπως η ευθύνη των νομικών προσώπων και η προστασία των μαρτύρων. Ο στόχος ήταν να ευθυγραμμιστεί σε κάποιο βαθμό με τη Σύμβαση του Παλέρμο. Η βασική διάταξη αυτού του νόμου, το άρθρο 1 (πρώην άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα), με τίτλο «*εγκληματική οργάνωση*», αντικατέστησε την προηγούμενη διάταξη για «*οργάνωση και συμμορία*». Σύμφωνα με αυτή τη νέα διάταξη, τα άτομα που συγκροτούν ή γίνονται μέλη μιας δομημένης και διαρκούς ομάδας αποτελούμενη από τρία ή περισσότερα άτομα (που αναφέρεται ως οργάνωση) με σκοπό τη διάπραξη

πολλαπλών εγκλημάτων που ορίζονται σε διάφορα άρθρα του ποινικού κώδικα και ειδικών ποινικών νόμων μπορούν να καταδικαστεί σε φυλάκιση 10 ετών κατ' ανώτατο όριο (Λίβος,2007).

Η νομοθεσία αντιμετώπισε προκλήσεις αποκλειστικά και μόνο λόγω του τίτλου της. Προέκυψε το ερώτημα: ποιες εγκληματικές οργανώσεις εμπλέκονταν; Ο ορισμός της οργάνωσης βασίστηκε στο προηγούμενο αντικειμενικό καθεστώς του άρθρου, αναφερόμενο σε μια δομημένη και συνεχή ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων που εμπλέκονται σε διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες. Αυτή η ευρεία έννοια θα μπορούσε ενδεχομένως να περιλαμβάνει τρομοκρατικές ομάδες και προσωπικές συμμορίες επίσης. Ωστόσο, η ένταξη του άρθρου 187Α του Ποινικού Κώδικα, που αφορά συγκεκριμένα τις τρομοκρατικές ενέργειες, έλυσε κάθε ασάφεια σχετικά με την υπαγωγή τέτοιων πράξεων στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως το κύριο μειονέκτημα της νομοθεσίας (Ορφανός,2021).

Στην ενδιαφέρουσα έρευνά της, η Σταμούλη ανακαλύπτει επίσης, σε συμφωνία με τα προαναφερθέντα, ότι το άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα χρησιμοποιείται συχνά σε καταστάσεις που δεν πληρούν τις νομικές προϋποθέσεις. Αυτό περιλαμβάνει προσωπικές ενώσεις και απλές συνεργασίες που στερούνται δομής, διάρκειας δράσης ή ακόμη και περιπτώσεις όπου δεν πληρούνται η ελάχιστη απαίτηση τριών ατόμων (Χλούπης, 2005). Με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, μπορεί να συναχθεί ότι ο πληθωρισμός των κατηγοριών στις ποινικές διώξεις είναι θεμελιώδης πτυχή του τρόπου λειτουργίας του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης. Τόσο οι κατηγορούμενοι όσο και οι ίδιοι οι δικαστικοί λειτουργοί αναγνώρισαν μια ευρεία τάση για διεύρυνση του πεδίου των ποινικών διώξεων, που δεν περιορίζεται μόνο στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα. Αυτή η πρακτική χρησιμεύει στην ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων εσφαλμένης κατηγοριοποίησης μιας εγκληματικής πράξης ως λιγότερο σοβαρής, αντί να μετατοπίζει το βάρος της ευθύνης στα επόμενα στάδια της ποινικής διαδικασίας (Σταμούλη,2018).

Επιπλέον, υπάρχουν πρόσθετοι κίνδυνοι που ανακύπτουν όταν παρακαμφθούν οι όροι του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα, καθώς διατάξεις που είχαν σχεδιαστεί ειδικά για υποθέσεις οργανωμένης εγκληματικότητας εφαρμόζονται πλέον σε πράξεις μικρότερης εγκληματικής σημασίας, δημιουργώντας έτσι νομικό κενό (Σταμούλη,2018).

Στο ελληνικό δίκαιο, η έννοια της «διατηρούμενης δραστηριότητας» φαίνεται να αποκλείει συγκεκριμένα περιπτώσεις «μεγάλου χάσματος», που αναφέρεται σε μια μοναδική, οργανωμένη εγκληματική επιχείρηση. Από την άλλη πλευρά, η Σύμβαση του Παλέρμο, στο άρθρο 2(α), απευθύνεται σε μια συλλογικότητα με κοινό στόχο τη διάπραξη ενός ή πολλαπλών σοβαρών αδικημάτων.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 της Σύμβασης του Παλέρμο, α) απαιτείται ενεργός συμμετοχή και δέσμευση για την προώθηση της συμφωνίας για τη διάπραξη σοβαρού εγκλήματος και την επίτευξη των εγκληματικών στόχων της ομάδας. Η έννοια της «οργάνωσης», αν και δομημένη και συνεχώς ενεργή, στερείται επαρκούς ιδιαιτερότητας για να αντιπαραβληθεί εννοιολογικά με άλλες ομάδες όπως οι συμμορίες. Ωστόσο, ο επιχειρηματικός χαρακτήρας της οργάνωσης, όπου η έμφαση δίνεται σε πραγματολογικά κριτήρια, αποτελεί έναν διακριτικό παράγοντα.

Το πρώτο άρθρο του προηγούμενου νόμου κάλυπτε ένα ευρύ φάσμα ποινικών αδικημάτων του ποινικού κώδικα. Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός μιας πράξης ως κακούργημα δεν αρκεί για να χαρακτηριστεί ως οργανωμένο έγκλημα, που αποτελεί το επίκεντρο του προαναφερθέντος νόμου μαζί με την τρομοκρατία (Σταμούλη, 2018). Μάλιστα, η Συμεωνίδου-Καστανίδου σωστά επισημαίνει ότι η τότε ευρεία διατύπωση της ρύθμισης επέτρεπε την εφαρμογή της σε μικροπαραπτώματα, η οποία αντιμετωπίζεται ήδη επαρκώς. Από την άλλη πλευρά, προηγούμενες εμπειρίες έχουν δείξει ότι οι πράξεις οργανωμένου εγκλήματος, ιδιαίτερα η τρομοκρατία, συχνά περνούν απαρατήρητες όχι λόγω έλλειψης αντίστοιχου νομικού πλαισίου —που υπάρχει εδώ και χρόνια— αλλά για διάφορους λόγους που εμποδίζουν την εφαρμογή αποτελεσματικών μηχανισμών καταστολής. Η προαναφερθείσα άποψη έχει δικαιωθεί πλήρως, καθώς είναι πρωτίστως η αποτελεσματική εκτέλεση και ετοιμότητα κατασταλτικών μέτρων, μαζί με την ισχυρή πολιτική αποφασιστικότητα για την αντιμετώπισή τους, που ευθύνονται για την πλειονότητα των επιτυχιών και των καταδίκων σε υποθέσεις που σχετίζονται με οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα και τρομοκρατία. ακόμη και όταν εξετάζουμε την αντίθετη προοπτική (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2001).

Σύμφωνα με τον Σατλάνη, ο οποίος αναφέρεται σε σχετικά νομικά προηγούμενα, η παρουσία μιας καλά οργανωμένης ομάδας είναι απαραίτητη, χαρακτηρίζεται από την ηγεσία της (συνήθως αποτελείται από αρχηγούς ομάδων, ηγέτες πυρήνων ή περιφερειακούς ηγέτες) και

την προσήλωση των μελών της στην πειθαρχία. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχουν καθορισμένοι χώροι για τη συνέλευση των μελών της ομάδας. Ο όρος «επιχειρησιακά δομημένη και με μόνιμη οργάνωση εγκληματικής δραστηριότητας» (όπως ορίζεται στο νέο ΠΚ 187) αναφέρεται σε μια ομάδα που σχηματίζεται με μακροπρόθεσμη εγκληματική προοπτική, όπου η ατομική βούληση κάθε μέλους υποτάσσεται στη συλλογική βούληση. της ομάδας, και όπου τα μέλη αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέρος μιας συνεκτικής οντότητας. Με πιο απλά λόγια, μια δομημένη ομάδα δεν σχηματίζεται σποραδικά με μοναδικό σκοπό τη διάπραξη εγκλήματος. Αντίθετα, προηγείται ο τρόπος λειτουργίας του, ο οποίος διέπει τις εγκληματικές δραστηριότητες σε τέτοιο βαθμό που τα εμπλεκόμενα άτομα είναι δευτερεύουσας σημασίας και μπορούν εύκολα να αντικατασταθούν (Σατλάνης, 2019).

Το εστιακό σημείο του επιχειρησιακού πλαισίου μίας εγκληματικής οργάνωσης υφίσταται μια αλλαγή, που συνήθως επιτυγχάνεται με την εφαρμογή ιεραρχικών δομών για την κατανομή των ευθυνών και των καθηκόντων μεταξύ των μελών. Αυτή η στροφή περιλαμβάνει επίσης τις συντονισμένες προσπάθειες όλων των μελών, καθοδηγούμενες από τη συλλογική τους βούληση για την επίτευξη των στόχων της οργάνωσης. Αυτή η κοινή βούληση είναι δεσμευτική για κάθε μέλος, χωρίς να απαιτείται η εμπλοκή όλων στον σχεδιασμό εγκληματικών δραστηριοτήτων, εφόσον κάθε μέλος κατανοεί ότι τα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί συμβάλλουν στην υλοποίηση αυτών των στόχων. Για να θεωρηθεί μια οργάνωση εγκληματική ομάδα, πρέπει να αποτελείται από τρία ή περισσότερα άτομα και να εμπλέκεται σε συνεχείς εγκληματικές δραστηριότητες χωρίς συγκεκριμένους χρονικούς περιορισμούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επιδίωξη οικονομικού κέρδους δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ποινή (Σατλάνης, 2019, Δημόπουλος 2022).

1.6 Η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, Παλέρμιο 2001

Στη νέα χιλιετία, η παγκόσμια κοινότητα έρχεται αντιμέτωπη με μια νέα πρόκληση για την ειρήνη και την κοινωνική αρμονία. Σε αντίθεση με τους πολέμους μεγάλης κλίμακας του

περασμένου αιώνα, αυτή η απειλή δεν προκύπτει από συγκρούσεις μεταξύ εθνών ή από ιμπεριαλιστικές φιλοδοξίες των ισχυρών.

Αντίθετα, παίρνει τη μορφή ενός κινδύνου διπλής όψης που έχει τόσο εσωτερικό όσο και εξωτερικό χαρακτήρα, δεδομένου του διεθνικού του χαρακτήρα: η μία όψη αφορά στο οργανωμένο έγκλημα και η άλλη στην τρομοκρατία. Αυτοί οι σύγχρονοι κίνδυνοι έχουν γίνει το κύριο επίκεντρο του παγκόσμιου νομικού πλαισίου, καθώς αποτελούν σημαντική απειλή για τους πολιτικούς θεσμούς και την κοινωνική ενότητα, εξακολουθώντας να θεραπεύουν πληγές από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον μακρύ Ψυχρό Πόλεμο.

Μετά την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων παγκοσμίως μετά την ολοκλήρωση του Ψυχρού Πολέμου, η φύση του κινδύνου μετατράπηκε από συλλογική σε ατομική. Κατά συνέπεια, το επίκεντρο της κρατικής καταστολής μετατοπίστηκε προς τις δυνατότητες μιας λαθραία και παράνομης υπόγειας οργάνωσης, που λειτουργεί στη σκιά με συγκεκριμένους στόχους, αν και σε μικρότερη κλίμακα σε σύγκριση με έναν συμβατικό στρατό. Ως απάντηση σε αυτήν την αναδυόμενη απειλή, ξεκίνησαν νομοθετικές προσπάθειες τη δεκαετία του 1980 σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Ωστόσο, αυτές οι πρωτοβουλίες στόχευαν κυρίως συγκεκριμένες πτυχές, όπως η καταπολέμηση της εμπορίας ναρκωτικών ή της εμπορίας ανθρώπων. Χρειάστηκε περίπου μια δεκαετία συλλογικής εργασίας για τη δημιουργία του πρώτου ολοκληρωμένου διεθνούς νομοθετικού έργου, το οποίο τελικά υπογράφηκε στο Παλέρμο της Ιταλίας, τον Δεκέμβριο του 2000.

Η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος, προϊόν συνεργασίας μεταξύ 184 εθνών ως απάντηση στις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, λειτούργησε ως το θεμέλιο για την επόμενη παγκόσμια νομοθεσία με στόχο την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η επιλογή της τοποθεσίας της συνέλευσης, μια πόλη συνώνυμη με τη μάστιγα της μαφίας και του οργανωμένου εγκλήματος, έχει σημαντικό συμβολικό νόημα, αντικατοπτρίζοντας τους στόχους της νομοθεσίας και τη στροφή προς μια πιο προορατική προσέγγιση στη μάχη του δυτικού κόσμου ενάντια στις διεθνικές εγκληματικές δραστηριότητες. Η Σύμβαση του Παλέρμο σηματοδότησε μια κομβική στιγμή, μετά τη μετάβαση από απλές πολιτικές διακηρύξεις στην εφαρμογή ενός διεθνούς κανονιστικού πλαισίου. Αυτό το πλαίσιο προσπάθησε να εναρμονίσει και να

ευθυγραμμίζει τις εθνικές νομοθεσίες, τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία, ενισχύοντας παράλληλα την αυξημένη διακρατική συνεργασία για την αποτελεσματική καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.

Εξετάζοντας το προοίμιο της Σύμβασης, που συντάχθηκε από τον Κόφι Ανάν, τη διακεκριμένη προσωπικότητα που κατείχε τη θέση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών εκείνη την εποχή, μπορεί κανείς να καταλάβει εύκολα τη σημασία των σύγχρονων συνθηκών που κατέστησαν αναγκαία τη δημιουργία παγκόσμιων θεσμικών μηχανισμών καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, μαζί με τις προσδοκίες των συμμετεχόντων κρατών για την αποτελεσματικότητα αυτής της προσπάθειας.

Τον Δεκέμβριο του 2000, ένα σημαντικό γεγονός έλαβε χώρα στο Παλέρμο της Ιταλίας: η υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος. Αυτή η βαρυσήμαντη περίπτωση ανέδειξε την παγκόσμια αποφασιστικότητα για την αντιμετώπιση ενός παγκόσμιου ζητήματος με ενιαίο μέτωπο. Όταν το έγκλημα ξεπερνά τα σύνορα, οι αρχές επιβολής του νόμου πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμά τους. Η διάβρωση του κράτους δικαίου δεν επηρεάζει μόνο ένα έθνος, αλλά πολλά, απαιτώντας μια απάντηση που υπερβαίνει τα εσωτερικά μέτρα. Απέναντι σε αυτούς που εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η παγκοσμιοποίηση για τους δικούς τους κακόβουλους σκοπούς, πρέπει να αξιοποιηθούν αυτές τις ίδιες ευκαιρίες για να προστατευθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία θα κυριαρχήσουν επί των δυνάμεων του εγκλήματος, της διαφθοράς και της εμπορίας ανθρώπων που απειλούν την ανθρωπότητα στο σύνολό της.

Μια νέα νοοτροπία εμφανίστηκε στη σύγχρονη νομική σκέψη εκείνη την περίοδο, και συνεχίζει να κερδίζει δυναμική σήμερα. Αυτή η νοοτροπία υποδηλώνει ότι για να καταπολεμηθούν απειλές όπως το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία, πρέπει να είναι κανείς πρόθυμος να θυσιάσει και να υπομείνει. Υπονοεί ότι ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά αυτά τα ζητήματα είναι η υιοθέτηση μεθόδων παρόμοιων με εκείνες που χρησιμοποιούν τα ίδια τα άτομα που διαπράττουν αυτές τις πράξεις, ακόμη και αν αυτό σημαίνει παραβίαση ατομικών ή κοινωνικών δικαιωμάτων. Ενώ η επιστημονική κοινότητα είχε ήδη απορρίψει τη θεωρία του Jakobs για το «Ποινικό δίκαιο του εχθρού», που υποστήριζε ότι τα άτομα που εμπλέκονται επανειλημμένα σε εγκληματική συμπεριφορά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως εχθροί του κράτους, τελικά έγινε αποδεκτό ότι οι

τρομοκράτες και τα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος διαθέτουν μοναδικά χαρακτηριστικά που δικαιολογούν την εξαιρετική τους μεταχείριση βάσει του νόμου. Αυτή η εξαιρετική μεταχείριση επιτρέπει την αναστολή των νομικών εγγυήσεων και την εφαρμογή μέτρων που συνήθως δεν εφαρμόζονται σε άλλους εγκληματίες.

Η Σύμβαση του Παλέρμο εμμένει στην προώθηση μιας ιδέας που προέρχεται από διεθνείς συμφωνίες που αφορούν την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών και του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Αυτή η ιδέα υποδηλώνει ότι όταν ένα συγκεκριμένο ζήτημα δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά χρησιμοποιώντας υφιστάμενους νομικούς μηχανισμούς, οι οποίοι δεσμεύονται από ολοκληρωμένη προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και διαθέτουν καθολική συνταγματική ισχύ, ενδέχεται να επιτρέπεται η ύπαρξη εναλλακτικών πρακτικών. Αυτές οι πρακτικές μπορεί να φαίνονται άδικες και να αντικατοπτρίζουν τις ενέργειες των εγκληματιών που βρίσκονται στο επίκεντρο της ποινικής δίωξης. Έτσι προκύπτει η έννοια των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων.

Κεφάλαιο 2^ο : Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις

2.1 Νομική Φύση

Το άρθρο 254 του ΚΠΔ εντάσσεται στο δεύτερο κεφάλαιο του δεύτερου τμήματος του ΚΠΔ το οποίο επιγράφεται με τον Γενικό τίτλο «Ανακριτικές Πράξεις», και επικεντρώνεται στις προδικαστικές διαδικασίες σε ποινικές δίκες. Συγκεκριμένα, εμπίπτει στο 2ο Κεφάλαιο με τίτλο «Ανακρίσεις. Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις», που περιλαμβάνει τα άρθρα 253-259. Αυτά τα άρθρα θεσπίζουν ένα πλαίσιο νομικά επικυρωμένων παραβιάσεων των συνταγματικά προστατευόμενων ατομικών δικαιωμάτων, όπως το άσυλο κατοικίας, η ιδιωτική ζωή, το απόρρητο των επιστολών και τα προσωπικά δεδομένα. Πρωταρχικός στόχος αυτών των πράξεων είναι η ταχεία συγκέντρωση των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων για τη διερεύνηση των κατηγοριών και η τεκμηρίωση του δικαστικού συλλογισμού με βάση την έσχατη αλήθεια (Σάμιος, 2001). Οι έρευνες που περιγράφονται στο 2ο Κεφάλαιο χρησιμεύουν ως ουσιαστικά εργαλεία, παρόμοια με «όπλα», με την ευρύτερη έννοια της ανάκρισης. Περιλαμβάνουν προκαταρκτικές πράξεις οι οποίες διενεργούνται στο πλαίσιο της

προκαταρκτικής εξέτασης, της προανάκρισης και της κύριας ανάκρισης, προανακρίσεις και κύριες ανακρίσεις. Ως εκ τούτου, για να κατανοήσουμε ολοκληρωμένα τον θεσμό των Ειδικών Ανακριτικών Διαδικασιών, είναι ωφέλιμο να αναφερθούμε στη γενική έννοια της έρευνας (Λίβος, 2007).

Η διαδικασία της έρευνας περιλαμβάνει ενδελεχή εξέταση μιας υπόθεσης, με στόχο τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και την εξασφάλιση δεδομένων που σχετίζονται με το έγκλημα. Ειδικότερα, γίνεται λόγος για τη συλλογή αντικειμένων, τον προσδιορισμό των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διάπραξη του εγκλήματος και κάθε άλλο πολύτιμο στοιχείο που μπορεί να επιβεβαιώσει την εμφάνισή του, να εντοπίσει τον δράστη και να εκτιμήσει τη ζημιά που προκλήθηκε. Αυτό που ξεχωρίζει τις έρευνες από άλλες ανακριτικές ενέργειες είναι η εστίασή τους σε υλικά αντικείμενα, όπως το σώμα, μια κατοικία ή ακόμα και η προσωπική ταυτότητα ενός ατόμου. Αυτές οι ειδικές ανακριτικές ενέργειες δεν υπάρχουν σε κοινές ανακριτικές πράξεις όπως κατάσχεση ή μεσεγγύηση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι έρευνες, ανεξάρτητα από το είδος τους, έχουν παρεμβατικό χαρακτήρα, καθώς εμβαθύνουν σε ιδιωτικές πτυχές της ζωής ενός ατόμου, πάντα δικαιολογημένες από την ανάγκη προστασίας του δημόσιου συμφέροντος (Λίβος, 2007).

Με την ενσωμάτωση ανακριτικών πράξεων εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις των άρθρων 251-252, διασφαλίζοντας έτσι τα δικαιώματα των ανακριτών και τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας. Ο χαρακτήρας των ερευνών ως διαδικαστικών πράξεων οδηγεί επίσης σε δικονομικές συνέπειες. Σε αντίθεση με τις επιτυχείς διαδικαστικές πράξεις που βασίζονται σε άλλους για την εκτέλεση μιας ενέργειας, οι έρευνες συμβάλλουν άμεσα στην ποινική διαδικασία βοηθώντας στον εντοπισμό του εγκλήματος, στη σύλληψη των δραστών και στην αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν.

Η έρευνα, ως θεμελιώδης ανακριτική πράξη, υποβάλλεται σε αξιολόγηση της νομιμότητας ή της έλλειψής της. Κατά συνέπεια, δεσμεύεται από συγκεκριμένους κανόνες, η παράβαση των οποίων επηρεάζει το παραδεκτό τους σε ποινικές διαδικασίες. Στο πλαίσιο των ευρύτερων διατάξεων που περιγράφονται στα άρθρα 251-257 του ΚΠΔ, εισάγονται ειδικές μέθοδοι έρευνας μέσω των εξαιρετικών διατάξεων των άρθρων 254 και 255. Αυτές οι τεχνικές έχουν σχεδιαστεί για χρήση σε εξαιρετικά ειδικές καταστάσεις, αποκλείοντας ρητά κάθε πιθανότητα ευρείας και αδιάκριτης εφαρμογής (Λίβος, 2007).

2.2 Δικονομικό στάδιο εφαρμογής

Ο μοναδικός και μυστικοπαθής χαρακτήρας του άρθρου 254 επιβάλλει την αποκλειστική ένταξή του στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης της ποινικής διαδικασίας. Οι πράξεις αυτές μπορούν να ενεργοποιηθούν μόνο πριν από την έναρξη της ποινικής δίωξης, κατόπιν εισαγγελικής εντολής για την εκτέλεση της Ειδικής Ανακριτικής Πράξης. Η παραγγελία αυτή γίνεται κατόπιν αιτήματος που υποβλήθηκε από την αστυνομία, η οποία έχει ήδη ασκήσει προανακριτική διαδικασία, βάσει υπαρχόντων στοιχείων και βάσει του προηγούμενου ΚΠΔ (Λίβος, 2007).

Η ένταξη των Ειδικών Ανακριτικών Διαδικασιών ως επίσημης συνιστώσας της προκαταρκτικής εξέτασης θεσπίστηκε με την τροποποίηση του νόμου ν. 4637/2019 (σε ισχύ από 8.11.2019). Με την τροπολογία αυτή προστέθηκε το εδάφιο γ στην παράγραφο 1 του άρθρου 243 ΚΠΔ, το οποίο ορίζει ότι: Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν διενεργείται προκαταρκτική εξέταση για αδικήματα που ορίζονται στα άρθρα 187 και 187Α του Ποινικού Κώδικα, επιτρέπεται να επιτρέπεται με βάση το εδάφιο β της παραγράφου 3 του άρθρου 254, η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών μέτρων που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου πρέπει να λαμβάνεται με έγγραφη εντολή του εισαγγελέα, ο οποίος ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 3 εδάφια γ' έως στ' του άρθρου 254.

Η συνοδευτική αιτιολογική έκθεση διευκρινίζει ότι αυτή η τροπολογία ευθυγραμμίζεται με τη διεθνή υποχρέωση επέκτασης των διαδικαστικών μέτρων καταναγκασμού για υπόπτους, όπως απαιτείται από την επικείμενη επικύρωση της «Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας και του Πρωτοκόλλου του Συμβουλίου της Ευρώπης που τροποποιεί την Σύμβαση για την καταστολή της τρομοκρατίας και συναφείς διατάξεις».

Κατά τη διαδικασία εναρμόνισης, ελήφθησαν προφυλάξεις ώστε η υπαγωγή να μην ξεφεύγει από τις συνολικές απαιτήσεις και την πρόθεση του άρθρου 254, που διέπει την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών μέτρων. Διαφορετικά, θα είχαμε δύο διακριτά πλαίσια με ποικίλες συνθήκες και ταχύτητες, που θα οδηγούσαν σε σύγχυση και θα υπονόμευαν τον κοινό στόχο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας (Λίβος, 2007).

Το τοπίο γύρω από τις επιτρεπόμενες ανακριτικές ενέργειες κατά την προκαταρκτική εξέταση ήταν μάλλον διφορούμενο πριν την εφαρμογή του Ν. 3160/2003. Η στάση του

Αρείου Πάγου, όπως περιγράφεται στην απόφαση 1328/2003 του Ε' Ποινικού Τμήματος, έχει σημαντική βαρύτητα όσον αφορά τα προανακριτικά θέματα. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, η επιλογή διεξαγωγής έρευνας στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης είναι διαθέσιμη μόνο εάν βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη κύρια έρευνα για κακούργημα ή πλημμέλημα.

Ως εκ τούτου, η έναρξη έρευνας απαγορεύεται, καθιστώντας κάθε μεταγενέστερη έρευνα παράνομη και εντελώς άκυρη στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης. Αυτή η προκαταρκτική εξέταση χρησιμεύει ως βάση προκειμένου ο εισαγγελέας να διαπιστώσει εάν υπάρχουν οι αποχρώσεις ενδείξεις ώστε να ασκήσει την ποινική δίωξη. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο προηγούμενος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας δεν περιλάμβανε την προκαταρκτική εξέταση στο πλαίσιο των υποθέσεων στις οποίες μπορούσε να διεξαχθεί έρευνα, όπως περιγράφεται στο άρθρο 251 του ΚΠΔ. Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε έρευνα διενεργείται κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης παραβιάζει τα ατομικά δικαιώματα. Το Ανώτατο Δικαστήριο αναγνώρισε ότι η έρευνα που προβλέπεται στις οικείες διατάξεις του ΚΠΔ είναι απαράδεκτη κατά την προκαταρκτική εξέταση, καθώς έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της νόμιμης επιφύλαξης και, πιο συγκεκριμένα, την αρχή της εξειδίκευσης (Παπαδαμάκης, 2012). Αυτή η αρχή απαιτεί τη ρητή και ειδική πρόβλεψη για διαδικαστικές παραβιάσεις ατομικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στο άσυλο, το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής κ.λ.π. (Σπινέλλη, 1985).

Ακόμη και με τις σημαντικές αλλαγές στην προδικαστική διαδικασία που επέφεραν οι μεταρρυθμίσεις του 2003, δεν υπήρχε ακόμη ρητή διάταξη στον ΚΠΔ που να περιγράφει τα όρια των επιτρεπόμενων ανακριτικών ενεργειών στο πλαίσιο προκαταρκτικής εξέτασης. Ωστόσο, σύμφωνα με τη θεωρητική συναίνεση, κρίθηκε προτιμότερο να διεξαχθούν όλες οι μη στερητικές της ελευθερίας ανακριτικές διαδικασίες που προβλέπονται στον ΚΠΔ ή σε συγκεκριμένη ποινική νομοθεσία κατά την ενισχυμένη προκαταρκτική εξέταση που εισήχθη με τους νόμους 3160/2003 και 3346/2005. Ωστόσο, ορισμένοι μελετητές εξακολουθούν να εκφράζουν επιφυλάξεις σχετικά με τη νομιμότητα της διενέργειας των κατ' οίκον ερευνών και των κατασχέσεων στο πλαίσιο της ανακριτικής διαδικασίας (Κουράκης, 2000).

Η θεωρία και η νομολογία την προσπάθεια να είναι απόλυτα ευθυγραμμισμένες, εργάζονται παράλληλα για την αξιολόγηση της νομιμότητας των ανακριτικών ενεργειών, λαμβάνοντας υπόψη τα επιχειρήματα που παρουσιάστηκαν (Κουράκης, 2000).

Οι τροποποιήσεις του Ν. 3160/2003 υπογράμμισαν τη δικαιοδοσία της προκαταρκτικής εξέτασης και τον κρίσιμο ρόλο της στην ποινική προανακριτική διαδικασία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον περιθωριοποίηση της προανάκρισης και την προστασία των δικαιωμάτων του υπόπτου ως κατηγορούμενου. Ως αποτέλεσμα, τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι όλες οι ανακριτικές ενέργειες είναι επιτρεπτές σε αυτό το διαδικαστικό στάδιο, εκτός από την απολογία του κατηγορουμένου και την έκδοση εντάλματος σύλληψης, που δεν συνάδουν με τη φύση της προκαταρκτικής εξέτασης.

Η άποψη αυτή διατυπώνεται ρητά στο αρ. 243 παρ. 1 εδάφιο β' ΚΠΔ, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 4620/2019, που αναφέρει ότι κατά την προκαταρκτική εξέταση, όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που αναγράφονται στο άρθρο 178 ΚΠΔ μπορούν να χρησιμοποιηθούν, όπως ενδείξεις (αρ. 179), η αυτοψία εκθέσεις αυτοψίας (αρ. 180 επ.), η πραγματογνωμοσύνη (αρ. 183 - 203), και οι καταθέσεις των μαρτύρων (αρ. 209 - 232). Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα αποδεικτικά αυτά μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο μετά την ολοκλήρωση της αντίστοιχης ανακριτικής ενέργειας και τη σύνταξη της απαιτούμενης έκθεσης του αρ. 241 ΚΠΔ. Επιπλέον, όλες οι ενέργειες που αφορούν έρευνες που περιγράφονται στις ενότητες 253 (ανακρίσεις), 256 (νυχτερινές έρευνες), 257 (φυσικές έρευνες), 259 (μεσεγγύηση), 260 (κατασχέσεις σε τράπεζες), 264 (κατάσχεση εγγράφων και εντύπων), 265 (κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων) του ΚΠΔ, μαζί με αυτά που ορίζονται σε συγκεκριμένα ποινικά καταστατικά (όπως η άρση του απορρήτου του Ν. 2225/1994). Για την εξάλειψη τυχόν αβεβαιοτήτων ή ασαφειών στον ρόλο των Ειδικών Ανακριτικών Διαδικασιών κατά την προκαταρκτική εξέταση, ο Ν. 4637/2019 εισήγαγε το εδάφιο γ στο άρθρο 243 του ΚΠΔ. Η ρύθμιση αυτή εμπίπτει στην κατηγορία του «προληπτικού ποινικού δικαίου» και θα πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας (αρ. 251 παρ. 2 ΚΠΔ) (Αλεξιάδης, 1989).

Για τη διασφάλιση της ορθής ρύθμισης, μια ουσιαστική πτυχή αυτής της διαδικασίας περιλάμβανε την αντικατάσταση του όρου «έρευνα» με εκείνο της «ανακριτικής διαδικασίας» στο αρ. 253 ΚΠΔ, όπως αναφέρεται στο ν. 4637/2019. Αυτή η τροποποίηση ήταν απαραίτητη για να εξασφαλιστεί ρητά η εξουσία του νομοθέτη να διεξάγει έρευνες κατά τις προκαταρκτικές εξετάσεις, τις προκαταρκτικές αστυνομικές έρευνες και τις κύριες έρευνες. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το προηγούμενο σύστημα, όπου το δικαίωμα για έρευνες περιοριζόταν στο πλαίσιο διεξαγωγής κύριας έρευνας ή προκαταρκτικής έρευνας,

εξαιρουμένων των προκαταρκτικών εξετάσεων. Σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 254, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις αποτελούν μια μορφή προκαταρκτικής εξέτασης. Αυτό οδηγεί στο επόμενο λογικό ερώτημα σχετικά με την οργανωτική αρχή που είναι υπεύθυνη για τη διενέργεια αυτών των πράξεων (Δαλακούρας, 2020).

2.3 Οργανική αρμοδιότητας εκτέλεσης

Μια σημαντική πτυχή αυτών των τεχνικών είναι ότι, αν και είναι διαδικαστικής φύσεως, είναι εξαιρετικά δύσκολο να εκτελεστούν στην πράξη από τους ανακριτές ή τους εισαγγελείς (ένα άλλο θέμα είναι η απαίτηση δικαστικής εξουσιοδότησης για την εφαρμογή τους) (Σεβαστίδης, 2024). Η εκτέλεση των ενεργειών βαρύνει είτε τους αστυνομικούς, τους ανακριτικούς ή μη, όπως ιδιώτες που ενεργούν υπό τις εντολές τους σε περιπτώσεις διείσδυσης έρευνας και κρυφής έρευνας, όπως εξηγείται στο σχετικό κεφάλαιο. Η φύση του ατόμου που διεξάγει την έρευνα, με βάση τον οργανωτικό του ρόλο, κατατάσσει την πράξη ως διοικητική. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αστυνομία είναι μέρος της κρατικής διοίκησης και δεν ασκεί δικαστικά καθήκοντα. Ωστόσο, η αποδοχή αυτής της ταξινόμησης θα μπορούσε να οδηγήσει σε προβληματικές πρακτικές συνέπειες, όπως η προσφυγή των αδικημάτων ενώπιον διοικητικών δικαστηρίων, που θα οδηγούσε σε ακατάλληλη παρέμβαση της διοικητικής δικαιοδοσίας σε ποινικές υποθέσεις (Τριανταφύλλου, 1993).

Λαμβανομένων υπόψη των προαναφερθέντων, κρίνεται πιο σωστό να ενστερνιστεί το επιχειρησιακό κριτήριο, το οποίο δίνει προτεραιότητα στην εφαρμογή των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων και των ερευνών ως μέσο εξυπηρέτησης των σκοπών της ποινικής δίκης. Οι πράξεις αυτές, κοινώς αναφερόμενες ως προανακριτικές αστυνομικές ενέργειες, υπόκεινται στην πλήρη εποπτεία των δικαστικών αρχών. Χωρίς την έγκρισή τους, η εκτέλεση των πράξεων αυτών θα καθίστατο αδύνατη, μετατρέποντάς τες έτσι σε ποινικά αδικήματα. Ο χαρακτηρισμός των πράξεων αυτών ως ανακρίσεων είναι δευτερεύων, καθώς αντιπροσωπεύουν ουσιαστικά παρεμβάσεις της αστυνομίας κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, με σκοπό τη συγκέντρωση προανακριτικού υλικού ή τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτές οι

παρεμβάσεις παραμένουν πάντα υπό την αυστηρή εποπτεία των εισαγγελέων και των δικαστών (Αλεξιάδης, 2005).

Στη διαδικασία καταπολέμησης της εγκληματικότητας σε καθημερινή βάση, είναι σύνηθες φαινόμενο την προανάκριση να αναλαμβάνει η αστυνομία, όπως αναφέρεται στην παρ. 2 του άρθρου 245 του ΚΠΔ. Αυτό συχνά συνεπάγεται την παράκαμψη της εισαγγελικής εντολής και την προσαγωγή του υπόπτου ενώπιον του με τις απαραίτητες συνοδευτικές δικογραφίες. Ωστόσο, όσον αφορά την εφαρμογή των πράξεων που αναφέρονται στο άρθρο 254 στο πλαίσιο της αστυνομικής προανάκρισης, αυτό αποκλείεται. Οι πράξεις αυτές, που διενεργούνται αποκλειστικά από την αστυνομία, απαιτούν ρητή και άνευ όρων προηγούμενη έγκριση του εισαγγελέα προκειμένου να διατηρηθεί η δικονομική τους ισχύς. Αυτό γίνεται για να διασφαλιστεί ότι οι εκτεταμένες εξουσίες που παρέχονται στην αστυνομία κατά την εκτέλεσή τους ρυθμίζονται και παρακολουθούνται σωστά (Ζήσης, 2021).

Η διαδικασία ξεκινά με την αστυνομία να διενεργεί προανάκριση με καθιερωμένες μεθόδους. Συχνά, λαμβάνουν ανώνυμες πληροφορίες για εγκληματική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα να προχωρούν στην επαλήθευσή τους. Ωστόσο, παρά την επιβεβαίωση της εγκυρότητας των πληροφοριών, η αστυνομία αντιμετωπίζει δυσκολίες στη συγκέντρωση των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων λόγω της μοναδικής φύσης του εγκλήματος και της εξαιρετικής ικανότητας ορισμένων εγκληματιών να κρύβουν τις παράνομες πράξεις τους και να εμποδίζουν την ανακριτική διαδικασία. Για να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια, η αστυνομία υποβάλλει στη συνέχεια αίτημα στις δικαστικές αρχές και συγκεκριμένα στον εισαγγελέα να επικαλεστεί το άρθρο 254 ΚΠΔ. Το αίτημα αυτό συνοδεύεται από αιτιολογημένη πρόταση, η οποία υποβάλλεται στο συμβούλιο για εξέταση (Μπιτζιλέκης κα., 2020).

2.4 Ορισμός

Ο όρος «Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» αναφέρεται σε ένα περιορισμένο σύνολο διαδικαστικών ενεργειών που διεξάγονται με απόλυτη εμπιστευτικότητα και επικεντρώνονται αποκλειστικά σε συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα. Οι πράξεις αυτές εξυπηρετούν τόσο την εφαρμογή διαδικαστικών μέτρων όσο και πρωτίστως την πρόληψη του εγκλήματος. Βασιζόμενοι στις προηγούμενες παρατηρήσεις μας, περιλαμβάνουν διερευνητικές ενέργειες

που πραγματοποιήθηκαν από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου κατά τη φάση της προκαταρκτικής εξέτασης, με στόχο άτομα που έχουν ήδη χαρακτηριστεί ύποπτα.

Σύμφωνα με το πλαίσιο που καθιέρωσε ο καθηγητής Λίβος, η σκιαγράφηση των θεμελιωδών εννοιολογικών στοιχείων που ορίζουν τις Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, διαχωρίζοντάς τις από τις Γενικές Ανακριτικές Πράξεις. Οι διατάξεις που περιγράφονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ διαθέτουν περιορισμένη σφαίρα εφαρμογής, αποκλειστικά εξουσιοδοτημένη για συγκεκριμένα αδικήματα. Επιπλέον, συνεπάγονται παρέκκλιση από την αρχή της νομιμότητας όσον αφορά το χρονοδιάγραμμα της ποινικής δίωξης. Ειδικότερα: Οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, σε αντίθεση με τις Γενικές Ανακριτικές Πράξεις που περιλαμβάνονται στο 2ο Τμήμα του Τρίτου Βιβλίου του ΚΠΔ, αφορούν συγκεκριμένα εγκλήματα και δεν πρέπει να εφαρμόζονται σε άλλες πράξεις χωρίς ρητή νομοθετική εξουσιοδότηση (Δαλακούρας, 2011).

Η μοναδικότητα των συγκεκριμένων ενεργειών σε σύγκριση με τις γενικές είναι εμφανής από αυτή την άποψη. Όταν αυτές οι ενέργειες εισήχθησαν στο άρθρο 253Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο νομοθέτης αποσκοπούσε στην εξιχνίαση του εγκλήματος της συμμετοχής ή σύστασης εγκληματικής οργάνωσης, το οποίο διατυπώνεται στο άρθρο 187, παράγραφος 1, μαζί με την επιβαρυντική περίσταση της διαχείρισης της εγκληματικής οργάνωσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 187, παράγραφος 2. η απαγόρευση της αναλογικής εφαρμογής επεκτείνεται σε κάθε συναφές αδίκημα που σχεδιάζει η εγκληματική οργάνωση.

Ταυτόχρονα, επιτρεπόταν να λογοδοτήσουν βάσει των υφιστάμενων ειδικών ποινικών καταστατικών, όπως η εμπορία ναρκωτικών, τα αδικήματα που διέπραξαν μέλη της ΕΛ.ΑΣ ή του Λιμενικού Σώματος και η εκτεταμένη σειρά εγκλημάτων για τα οποία είχε ήδη επιτραπεί ο αποχαρακτηρισμός βάσει του Ν. 2225/1994. Μέσω της εφαρμογής του Ν. 4198/2013, γνωστού και ως «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων της και άλλες διατάξεις», που περιελάμβανε την Οδηγία 2011/36/ΕΕ, τα αδικήματα του άρθρου 323Α και (που καταργήθηκε προηγουμένως) συμπεριλήφθηκαν στο 351 ΠΚ (Εμπορία ανθρώπων και εμπορία ανθρώπων). Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία διαδραμάτισε επίσης ο Ν. 4267/2014.

Προκειμένου να ευθυγραμμιστεί η ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2011/93/ΕΕ για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών, της παιδικής

πορνογραφίας και συναφών αδικημάτων, πρέπει να εναρμονιστούν ορισμένες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα. Περιλαμβάνονται τα εγκλήματα που αναφέρονται στα άρθρα 336, παρ. 1 του άρθρου 338, παρ. 1 και 4 του άρθρου 339, παρ. 1 και 2 του άρθρου 342, καθώς και τα άρθρα 348Α, 348Β, 348Γ και 351 ΠΚ.

Ο τίτλος «Ειδικές ανακριτικές πράξεις για ορισμένα εγκλήματα» θα προσαρμοστεί ώστε να συμμορφώνεται με τη διεθνή ορολογία. Επιπρόσθετα, ο Ν. 4443/2016 θα αντικαταστήσει τις παρ. 1 και 2 του 253Α για την αντιμετώπιση αδικημάτων παραχάραξης και πλαστογραφίας και συγκεκριμένα των άρθρων 207, 208 (παρ. 1) και 208Α. Τα άρθρα 209, 210 (παρ. 1) και 211 ΠΚ έχουν καταργηθεί ή καταργηθεί. Ο νόμος 4620/2019, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 4637/2019, επικαιροποίησε το άρθρο 253Α ΚΠΔ σε άρθρο 254 του ΚΠΔ και θα διευρύνει τον κατάλογο των αδικημάτων ώστε να ευθυγραμμιστεί με την ισχύουσα αρίθμηση του Ποινικού Κώδικα.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις μπορούν να διενεργηθούν για τη διερεύνηση διαφόρων αδικημάτων. Αυτά περιλαμβάνουν τη σύσταση και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, σε τρομοκρατικές ενέργειες, την παραχάραξη νομισμάτων και άλλων μέσων πληρωμής, την κυκλοφορία πλαστών νομισμάτων και άλλων μέσων πληρωμής, την υπερβολική κατασκευή νομισμάτων, την εμπορία ανθρώπων, το βιασμό ανηλίκου, την κατάχρηση σε άτομο που δεν μπορεί να αντισταθεί σε σεξουαλική πράξη εναντίον ανηλίκου, τις σεξουαλικές πράξεις με ή ενώπιον ανηλίκου, την κακοποίηση ανηλίκων, την παραγωγή και διανομή παιδικής πορνογραφίας και τις σεξουαλικές πράξεις με ανήλικο έναντι πληρωμής (Μανωλεδάκης, 2002).

Η αρχή της επιφύλαξης νόμου ορίζεται ξεκάθαρα στον ορισμό του κλειστού καταλόγου, ο οποίος υπαγορεύει ότι οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται για αδικήματα που μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μέσω των γενικών ανακριτικών πράξεων της παραδοσιακής ποινικής διαδικασίας ή μέσω άλλων πιο στοχευμένων αλλά με λιγότερο επαχθή ανακριτικά μέτρα. Αυτή η αρχή υπογραμμίζει τη σημασία της σαφούς περιγραφής των ειδικών ανακριτικών πράξεων στο νόμο και τη διασφάλιση ότι η εφαρμογή τους δεν αφήνεται απεριόριστη στους ανακριτικούς υπαλλήλους, αλλά υπόκειται μάλλον σε συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς (Δαλακούρας, 2011).

Κατά την εξέταση της εξέλιξης του κύκλου των αδικημάτων που υπόκεινται σε διερεύνηση μέσω Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων, προκύπτει ένα αξιοσημείωτο φαινόμενο. Αυτό το φαινόμενο δεν είναι πρωτοφανές στο ποινικό δίκαιο. περιλαμβάνει μια ρύθμιση που ξεκινά αρχικά ως έκτακτο μέτρο, που δικαιολογείται από τον εξαιρετικό χαρακτήρα της. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, το μέτρο αυτό διευρύνεται και καλύπτει ένα ευρύτερο φάσμα υποθέσεων, έρχεται σε αντίθεση με τον αρχικό εξαιρετικό χαρακτήρα του. Αρχικά, οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις περιορίζονταν σε συγκεκριμένες περιπτώσεις σοβαρών και επαχθών αδικημάτων βάσει των Ειδικών Ποινικών Νόμων. Στη συνέχεια, αποφασίστηκε η εφαρμογή αυτών των πράξεων σε όλα τα αδικήματα του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα. Τα τελευταία χρόνια, υπήρξαν περαιτέρω αλλαγές, οι οποίες οδήγησαν στην εφαρμογή τους σε υποθέσεις που αφορούν εγκλήματα κατά της σεξουαλικής ελευθερίας και αδικήματα που σχετίζονται με το νόμισμα. Η συνεχής διεύρυνση του καταλόγου των αδικημάτων, ήδη από το 2003, δημιούργησε ανησυχίες στους μελετητές για ενδεχόμενη διάβρωση της αρχής της εξειδίκευσης. Στις σημερινές συνθήκες, φαίνεται ότι αυτή η αρχή έχει παραγκωνιστεί εντελώς (Παπαχαράλαμπος, 2003).

Από την άποψη της πολιτικής δεξιάς, υπάρχει σημαντική συζήτηση γύρω από την τάση οι εξαιρέσεις να γίνονται ο κανόνας. Από τη μία πλευρά του επιχειρήματος, υπάρχει η έννοια της κοινωνικής εξέλιξης, η οποία αναμφίβολα αλλάζει τις απαιτήσεις στο πεδίο της εγκληματολογίας (Μανωλεδάκης, 2004). Είναι λογικό να αναγνωρίσουμε ότι μεταξύ 2001 και 2021, υπήρξε σημαντική ανακατάταξη εγκληματικών φαινομένων, καθώς και τα αντίστοιχα διαδικαστικά μέτρα για την αντιμετώπισή τους. Κατά συνέπεια, ένας θεσμός που ιδρύθηκε αρχικά με συγκεκριμένο σκοπό και περιορισμένο πεδίο εφαρμογής επεκτάθηκε, κατά τη διάρκεια δύο δεκαετιών, για να συμπεριλάβει επιπλέον κατηγορίες. Προσωπικά, αντιλαμβάνομαι αρκετά ζητήματα που προκύπτουν από αυτή την κατάσταση.

Όταν εξετάζεται η διεύρυνση του φάσματος των παραβάσεων, προκύπτουν δύο σημαντικά σημεία. Πρώτον, αυτή η επέκταση θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως απάντηση στην αυξανόμενη δυσκολία δίωξης ορισμένων εγκλημάτων, γεγονός που καθιστά αναγκαία την εφαρμογή ειδικών μεθόδων για την καταπολέμησή τους. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια βολική λύση για την αντιστάθμιση της ανεπάρκειας των διωκτικών αρχών. Δεύτερον, ακόμη και αν αναγνωριστεί η ανάγκη για αυτές τις διευρυμένες διατάξεις, εξακολουθεί να εγείρει ανησυχίες για τη νομιμότητα της δημιουργίας τους και την εξαιρετική

εφαρμογή τους. Αρχικά, αυτές οι διατάξεις προορίζονταν να έχουν στενό πεδίο εφαρμογής και να λάβουν «συνταγματική έγκριση». Ωστόσο, η τρέχουσα ευρεία εφαρμογή τους έρχεται σε αντίθεση με αυτήν την αρχική πρόθεση (Παπαδαμάκης, 2012).

Αυτό εγείρει το ερώτημα εάν ο νομοθέτης του 2001 θα μπορούσε να προβλέψει τις συνέπειες της θέσπισης μιας διάταξης που λειτουργεί πλέον ως γενική δίωξη για εγκλήματα που αφορούν τρεις ή περισσότερους συνεργούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κλειστός κατάλογος των αδικημάτων καταργήθηκε στον Ποινικό Κώδικα, περιλαμβάνοντας όλα τα κακουργήματα. Κατά συνέπεια, οι ανησυχίες που εξέφρασε ο Ιωάννης Μανωλεδάκης το 2002 για τη μετατροπή της Ειδικής Ανακριτικής Πράξης σε γενική φαίνεται πλέον να είναι πραγματικότητα (Παπαχαραλάμπους, 2003).

Στόχος της επέκτασης των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων είναι να μεγιστοποιηθεί η αξία που προκύπτει από τα στοιχεία που παράγουν, γεγονός που συμβάλλει σημαντικά στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων των αρχών επιβολής του νόμου μέσω εξειδικευμένων εργαλείων. Ωστόσο, καθώς το πεδίο των Ειδικών Ανακριτικών Επιχειρήσεων και των μυστικών αστυνομικών δραστηριοτήτων συνεχίζει να διευρύνεται, το κράτος δικαίου σταδιακά διαβρώνεται, καθώς τα όρια των νομικών αρχών γίνονται πιο ευέλικτα και οι κανόνες παραβλέπονται. Κατά συνέπεια, το κράτος δικαίου χάνει την ουσιαστική του νομιμότητα όσον αφορά τη θέσπιση ορίων και κανονισμών (Νάϊντος, 2017).

Η απόκρυψη πληροφοριών και η παραβίαση των δικαιωμάτων του υπόπτου. Η τήρηση της πλήρους εμπιστευτικότητας κατά τον σχεδιασμό και την εκτέλεση των Ειδικών Ανακριτικών Επιχειρήσεων είναι υψίστης σημασίας. Ωστόσο, η εφαρμογή μυστικών ερευνών στο πλαίσιο του ΚΠΔ υπονομεύει τις θεμελιώδεις αρχές της προδικαστικής διαδικασίας, καθιστώντας την ευρεία χρήση τους σε όλους τους τύπους εγκλημάτων απαράδεκτη. Μια επαχθής πτυχή των προαναφερθεισών ανακριτικών πράξεων είναι η πιθανότητα εξαναγκασμού, καθώς οι αρχές έχουν την ικανότητα να υπερνικούν κάθε αντίσταση από άτομα που αρνούνται να συναινέσουν και να επιβάλουν το μέτρο μέσω της βίας (Δαλακούρας, 2020).

Οι ανακριτικές πράξεις διαθέτουν εγγενή εξουσία καταναγκασμού, δίνοντάς τους τον χαρακτηρισμό των μέτρων «δικονομικού καταναγκασμού». Αυτή η επισήμανση υποδηλώνει

ότι η εφαρμογή αυτών των μέτρων μπορεί να επιβληθεί με τη χρήση βίας, υπογραμμίζοντας παράλληλα τον διαδικαστικό τους χαρακτήρα. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η επιτρεπτή χρήση βίας περιορίζεται από τους κανονισμούς και τις εγγυήσεις της ποινικής διαδικασίας. Η σημασία των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων έγκειται στο γεγονός ότι η αποτελεσματικότητά τους βασίζεται στο απόρρητο που τις περιβάλλει. Οποιαδήποτε προσπάθεια επιβολής αυτών των πράξεων μέσω βίας θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην έκθεσή τους και κατά συνέπεια θα υπονόμει τον επιδιωκόμενο σκοπό τους. Μόνο με τη διατήρηση της μυστικότητάς τους μπορούν να συνεχίσουν να υπάρχουν και να αποφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ταυτόχρονα, η έλλειψη γνώσης σχετικά με τις κατηγορίες σε βάρος του αφήνει τον ύποπτο χωρίς τη δυνατότητα να αντισταθεί ή να συναινέσει στη διεξαγωγή της ανακριτικής πράξης. Αυτό δημιουργεί ένα παράδοξο σε αυτή τη συγκεκριμένη κατηγορία ανακριτικών πράξεων (Δαλακούρας, 2020).

Αφενός, αποτελούν τις πιο επαχθείς ανακριτικές πράξεις λόγω της άνευ προηγουμένου παραβίασης των ατομικών δικαιωμάτων που συνεπάγονται. Από την άλλη, απουσιάζει το βασικό χαρακτηριστικό μιας «αναγκαστικής» δικονομικής πράξης που είναι η βία. Αντίθετα, ο εξαναγκασμός στις Ειδικές Ανακριτικές Επιχειρήσεις πηγάζει από τη μυστικότητα και την άγνοια γύρω από τις πράξεις τους. Αυτό εξαλείφει κάθε δυνατότητα ελεύθερης επιλογής, αφήνοντας τον ύποπτο υποχρεωμένο να υποβληθεί σε έρευνα, είτε το επιθυμεί είτε όχι. Οι συμβατικές πρακτικές διενέργειας ανακρίσεων ανατρέπονται πλήρως από αυτή την προσέγγιση (Δαλακούρας, 2020).

Συγκεκριμένα, η αρχική φάση της διαδικασίας ανάκρισης, η οποία περιλαμβάνει την προκαταρκτική εξέταση στην οποία διενεργείται, διέπεται από δύο αντιφατικές αλλά αλληλένδετες αρχές. Μια αρχή είναι η απαίτηση εξωτερικής διαφάνειας ή λαϊκού απορρήτου, που υπαγορεύει να μην επιτρέπεται σε κανέναν πολίτη να είναι παρών και να παρακολουθεί την εκτέλεση ατομικών ανακριτικών ενεργειών κατά την ανάκριση. Αυτό το απόρρητο κρίνεται απαραίτητο όχι μόνο για την αποκάλυψη της αλήθειας πίσω από τα εγκλήματα αλλά και για την προστασία των κατηγορουμένων ατόμων που μπορεί αργότερα να αθωωθούν οικειοθελώς λόγω ανεπαρκών αποδεικτικών στοιχείων, γλιτώνοντάς τους από περιττή ηθική υποβάθμιση (Νάϊντος, 2017).

Αντίθετα, η επιτακτική ανάγκη για τη διασφάλιση των προσωπικών ελευθεριών και των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου κατέστησε αναγκαία τη γνωστή ως «ανοικτή ανάκριση». Αυτό συνεπάγεται την αποκάλυψη των εγγράφων της ανάκρισης στον κατηγορούμενο και στον εκπρόσωπό τους, σύμφωνα με την αρχή της ισότητας. Επιπλέον, τα έγγραφα αυτά προσκομίζονται τυπικά σε κάθε ανακριτική διαδικασία, όπως περιγράφεται στα άρθρα 97-98, 101 και 104-108 του ΚΠΔ. Κατά συνέπεια, μειώνεται το απόρρητο της ανάκρισης, τουλάχιστον σε σχέση με τους εμπλεκόμενους (Ανδρουλάκης, 2012).

Στη σφαίρα των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων, όλες οι πτυχές της ευαισθητοποίησης του κοινού μειώνονται πλήρως, αφήνοντας τα υποκείμενα των ερευνών να αγνοούν πλήρως την εν εξελίξει επιχείρηση. Ωστόσο, στην πράξη, είναι πολύ απίθανο κάποιος να μπορέσει να αποκτήσει γνώση της έρευνας μέσω αυτού του διατάγματος, καθώς δεν θα ενημερωνόταν για τη δημοσίευσή του. Επιπλέον, ακόμη και αν γνώριζαν, θα αντιμετώπιζαν πρόσθετες προκλήσεις όσον αφορά τη θεμελίωση έννομου συμφέροντος για πρόσβαση στο περιεχόμενο της έρευνας (Ανδρουλάκης, 2012).

Η εγγενής μυστικότητα που συνοδεύει τις Ειδικές Ερευνητικές Επιχειρήσεις, εκτός από τον ισχυρό εξουσιαστικό χαρακτήρα τους, εγείρει βάσιμες ανησυχίες σχετικά με τα ασαφή όρια μεταξύ πρόληψης και καταστολής και την πιθανή παραβίαση της αρχής των εξουσιών. Αυτή η έλλειψη ρητών ορίων μεταξύ ποινικών και αστυνομικών εξουσιών επιδεινώνεται περαιτέρω από την παραβίαση της αρχής της δημοσιότητας και της απαίτησης για γραπτές διαδικασίες, όπως αναφέρεται στο άρθρο 241 του ΚΠΔ. Η διαδικασία ανάκρισης, η οποία θα πρέπει πάντα να διεξάγεται γραπτώς και εν αγνοία του κοινού, πρέπει να επιβλέπεται από δικαστικό υπάλληλο, δεύτερο ανακριτή ή δύο ειδικευμένους μάρτυρες. Σε περίπτωση απουσίας τέτοιων ατόμων, η ευθύνη βαρύνει τον ανακριτή να ολοκληρώσει τη διαδικασία ο ίδιος (Καστανίδου, 2015).

Περαιτέρω, κάθε ανακριτική πράξη πρέπει να τεκμηριώνεται σύμφωνα με τα νόμιμα πρωτόκολλα. Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν από τις πρόσφατες αλλαγές που εισήγαγε ο νέος ΚΠΔ, δεν υπήρχε πρόβλεψη για διατήρηση εγγράφων ή αρχείων βάσει του πρώην άρθρου 253 Α. Ο σύγχρονος νομοθέτης έχει κάνει μια προσπάθεια να επαναφέρει τις έγγραφες διαδικασίες στις Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις με την προσθήκη του εδαφίου γ' στην παρ. β' της παρ. 1 από 254. Αυτό περιλαμβάνει την απαίτηση σύνταξης αναλυτικής έκθεσης

σύμφωνα με τα άρθρα 148 έως 153 για τις ενέργειες που πραγματοποιούνται από μυστικούς ανακριτές και ιδιώτες. Η τροπολογία αυτή αποσκοπεί στην επέκταση της υποχρέωσης τήρησης αναφορών από αστυνομικά όργανα σε όλες τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται στο αρ. 254, πέρα από την ερευνητική διεύθυνση (Δαλακούρας, 2020).

Επιπλέον, όσον αφορά την υπεράσπιση του απορρήτου της έρευνας, είναι λογικό ότι οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο κατά τη φάση της προκαταρκτικής εξέτασης. Αυτό διασφαλίζει ότι δεν θα χρησιμοποιηθούν μετά την έναρξη της ποινικής δίωξης, καθώς κάτι τέτοιο θα παραβίαζε το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην ενημέρωση. Η θέση αυτών των πράξεων στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης συνδέεται στενά με την ανάθεση του καθεστώτος υπόπτου σε ένα συγκεκριμένο άτομο για τη διάπραξη μιας συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης που περιγράφεται στην παράγραφο 1. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο κατηγορούμενος στην Ειδική Ανακριτική Ο νόμος έχει ήδη την ιδιότητα του υπόπτου. Αυτό χρησιμεύει για να τονίσει τη μοναδική φύση αυτών των πράξεων και την ικανότητά τους να αλλάζουν τις διαδικαστικές συνέπειες που σχετίζονται με γνωστές έννοιες (Δαλακούρας, 2020).

Συγκεκριμένα, η απόδοση του καθεστώτος υπόπτου είναι καθαρά λεκτική, καθώς το απόρρητο που περιγράφεται στο άρθρο 254 αφαιρεί εντελώς τα δικαιώματα του υπόπτου όπως περιγράφονται στο άρθρο 244, παράγραφος 1. Τα δικαιώματα αυτά, τα οποία έχουν εξομοιωθεί σε μεγάλο βαθμό με εκείνα του κατηγορουμένου βάσει του νέου Ποινικού Κώδικα Κώδικας, αντιμετωπίζονται στο σύνολό τους, αντανακλώντας τις θεσμικές προόδους που έγιναν στην προκαταρκτική εξέταση με την εφαρμογή του Ν. 4620/2019. Ο υπό ανάκριση κατηγορούμενος φέρεται σε έκτακτη θέση με τη ρύθμιση αυτή, καθώς καθίσταται διάδικος σε ποινική δίκη χωρίς δικαιώματα, κάτι που είναι πρωτοφανές για το ΚΠΔ. Η απόφαση αναστολής των δικονομικών δικαιωμάτων για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος είναι κοινό χαρακτηριστικό των διαφόρων επιμέρους Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων, γι' αυτό ο νομοθέτης επέλεξε να τις ενοποιήσει σε ενιαίο άρθρο, στο άρθρο 253Α και στη συνέχεια στο 254 (Δαλακούρας, 2020).

Τα δικαιώματα που παρέχονται κατά τη διάρκεια κάθε ανακριτικής πράξης μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις, αλλά ένα κοινό και αναπόφευκτο αποτέλεσμα είναι το αίσθημα κούρασης που προκαλείται από το απόρρητο που περιβάλλει το

δικαίωμα του κατηγορουμένου στην ενημέρωση, όπως περιγράφεται στο άρθρο 100 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αυτό το δικαίωμα επεκτείνεται και στον ύποπτο σύμφωνα με το άρθρο 244. Ως αποτέλεσμα της περιορισμένης διάδοσης πληροφοριών, το δικαίωμα στην ενημέρωση ουσιαστικά παρακάμπτεται, αναστέλλοντας προσωρινά την εφαρμογή άλλων δικαιωμάτων που αναφέρονται στο άρθρο 95. Αυτά τα δικαιώματα θα τεθούν ξανά σε εφαρμογή κατά το στάδιο της κύριας ανάκρισης, εάν και όταν ο ύποπτος αποκτήσει στην ιδιότητα του κατηγορούμενου για το συγκεκριμένο αδίκημα (Δαλακούρας, 2020).

Ο μυστικός χαρακτήρας της διενέργειας ανακριτικών ενεργειών αποτελεί πρόκληση για την εξεύρεση βιώσιμης λύσης για τη διατήρηση του δικαιώματος στην ενημέρωση. Ακόμη και η παραμικρή γνώση που φτάνει στον ύποπτο σχετικά με την έρευνα μπορεί να καταστήσει αναποτελεσματική ολόκληρη τη διαδικασία της έρευνας. Η πλήρης εξάλειψη του δικαιώματος του υπόπτου στην ενημέρωση, χωρίς όρια ή περιορισμούς, θέτει σε κίνδυνο την ισορροπία μεταξύ δημοσίου συμφέροντος και κράτους δικαίου, υπονομεύοντας τελικά το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως κατοχυρώνεται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.

Η απόλυτη μυστικότητα γύρω από τις Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις οδηγεί στην απανταχού παρουσία εκτελεστικών οργάνων που επιβλέπουν τα υπό διερεύνηση άτομα, η οποία εκτείνεται πέρα από τους υπόπτους σε ανυποψίαστους τρίτους που έχουν οποιαδήποτε κοινωνική σχέση μαζί τους. Αυτή η διάβρωση των ατομικών δικαιωμάτων επηρεάζει τόσο τους υπόπτους όσο και τα μη συνδεδεμένα άτομα, υπονομεύοντας τις βασικές αρχές των δικαιωμάτων τους (Λίβος, 2007).

Η ειδική ανακριτική έρευνα απαιτεί από τον μυστικό αστυνομικό να παρακολουθεί στενά τη συμπεριφορά του υπόπτου σε διάφορες τοποθεσίες και ανά πάσα στιγμή. Με τη συνεχή τεκμηρίωση των ενεργειών του υπόπτου, ο αστυνομικός στοχεύει να αποκαλύψει τυχόν διασυνδέσεις με την εν εξελίξει ποινική έρευνα και να αποτρέψει οποιαδήποτε πιθανή υποκλοπή. Αυτή η αμυντική προσέγγιση είναι απαραίτητη λόγω των εξελιγμένων τακτικών που εφαρμόζουν εγκληματίες αυτής της φύσης, οι οποίοι επίσης λειτουργούν κρυφά. Οργανώνουν σχολαστικά τις εγκληματικές τους δραστηριότητες για να παραμείνουν κρυφές, να επιμείνουν για παρατεταμένο χρονικό διάστημα και να διατηρήσουν μια πρόσοψη νομιμότητας στην κοινωνία. Κατά συνέπεια, καθίσταται επιτακτική ανάγκη να διεισδύσουν

σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητάς τους προκειμένου να συγκεντρώσουν ουσιαστικές αποδείξεις για την αδιοπραγία τους (Λίβος, 2007).

Το στοιχείο του χρόνου είναι καθοριστικός παράγοντας για τη διάκριση μεταξύ διαφορετικών τύπων εγκληματιών. Ενώ κάποιοι διαπράττουν εγκλήματα σε μία μόνο στιγμή, άλλοι εμπλέκονται σε ένα παρατεταμένο πρότυπο εγκληματικής δραστηριότητας. Η τελευταία ομάδα, προκειμένου να αποφύγει τον εντοπισμό, λειτουργεί κάτω από ένα κάλυμμα μυστικότητας, χαρακτηριστικό που συνήθως συνδέεται με εγκληματίες και τρομοκρατικές οργανώσεις. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις υιοθετούν μια στρατηγική αντικατοπτρισμού των ενεργειών των εγκληματιών, με στόχο να ξεπεραστούν οι προκλήσεις που θέτει ο δημόσιος έλεγχος και η διαφάνεια στην καταπολέμηση αυτών των σοβαρών αδικημάτων.

Το βάρος αυτής της οριακής συνθήκης εν τέλει πέφτει σε αθώα τρίτα μέρη, τα οποία βιώνουν σοβαρή παραβίαση των ατομικών τους δικαιωμάτων αποκλειστικά και μόνο εξαιτίας των πράξεων άλλων, χωρίς καμία υποψία δικής τους συμμετοχής σε εγκληματικές δραστηριότητες. Η απεριόριστη διεύρυνση της ομάδας των ατόμων που επηρεάζονται από ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι ασυμβίβαστη με τις θεμελιώδεις νομοθετικές αρχές που καθορίζουν τη δομή, τα όρια και τον τιμωρητικό χαρακτήρα του νομικού μας συστήματος, καθιστώντας αδύνατη τη διάκριση μεταξύ παρεμβάσεων σε τρίτους. Η κανονιστική επέκταση των παρεμβάσεων, συνήθως σε βάρος του κατηγορουμένου, σε ανυποψίαστους τρίτους έρχεται σε άμεση αντίθεση με τη θεμελιώδη αρχή του τεκμηρίου αθωότητας και την αρχή του κατάλληλου επιπέδου υποψίας για τη διάπραξη εγκλήματος που προκύπτει για την επιβολή αναγκαστικών μέτρων σε ποινικές διαδικασίες (Λίβος, 2007).

Στο επόμενο κεφάλαιο θα διερευνήσουμε τις αλλαγές που επιφέρει ο Νόμος 4620/2019, οι οποίες ευθυγραμμίζονται με τη μακροχρόνια θεωρία ότι οι παρεμβάσεις που αφορούν τρίτους απαιτούν αυστηρότερους όρους από τις παρεμβάσεις που δεν ενέχουν κίνδυνο για δικαιώματα τρίτων. Αυτές οι αλλαγές δίνουν προτεραιότητα στην προστασία των δικαιωμάτων τρίτων.

Οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις έχουν ένα μοναδικό χαρακτηριστικό που τις ξεχωρίζει από τους άλλους ποινικούς δικονομικούς νόμους: η ποινική δίωξη αναβάλλεται. Η αναβολή ή η αναστολή αυτή, που περιγράφεται στα άρθρα 44 και 45επ του ΚΠΔ αναστέλλει

προσωρινά την ποινική δίωξη. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την απαίτηση που ορίζεται στο άρθρο 43 του ΚΠΔ, το οποίο ορίζει ότι ο εισαγγελέας πρέπει να κινήσει ποινική δίωξη μόλις λάβει καταγγελία ή αναφορά. Ωστόσο, όταν διενεργούνται Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, οι ανακριτές παρεκκλίνουν από αυτή την αρχή της υποχρεωτικής δίωξης. Αντίθετα, κρατούν ανενεργή την τυπική ποινική δίωξη μέχρι να ολοκληρωθεί η διερεύνηση των εγκλημάτων και η διάσπαση των οργανώσεων (Λίβος, 2007).

Όταν διενεργούνται Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, η εισαγγελική αρχή περιμένει υπομονετικά την κατάλληλη στιγμή για να παρέμβει. Αυτή η στιγμή μπορεί να προκύψει έως και ένα χρόνο μετά τη διαπίστωση υποψιών ή γνώσης του αδικήματος, αρχής γενομένης από την υποβολή αίτησης για Ειδική Ανακριτική Πράξη από την αστυνομία στον εισαγγελέα. Στη συνέχεια, ο εισαγγελέας έχει τη δυνατότητα να υποβάλει πρόταση στο συμβούλιο ή να εκδώσει εντολή σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Συνήθως, αυτό το χρονοδιάγραμμα ευθυγραμμίζεται με την επιχείρηση σύλληψης της αστυνομίας, η οποία συμβαίνει όταν έχουν συγκεντρωθεί επαρκή στοιχεία για τη στήριξη της δίωξης ενός εγκλήματος που αναφέρεται στο αρ. 254 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης μας, γίναμε μάρτυρες της υποχώρησης της αρχής της νομιμότητας υπέρ της αρχής της σκοπιμότητας. Αυτή η στροφή είναι ιδιαίτερα εμφανής στο νέο ΚΠΔ, όπου ενθαρρύνεται ενεργά η προώθηση της σκοπιμότητας, ιδίως στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Ωστόσο, πρέπει να αναγνωρίσουμε τους εγγενείς κινδύνους που ενέχουν τέτοιες νομοθετικές επιλογές, καθώς αποτελούν απειλή για την ακεραιότητα και την αξιοπιστία του νομικού μας συστήματος. Τα όρια της προώθησης της σκοπιμότητας είναι αβέβαια και δυσδιάκριτα. Για την επιδίωξη του δημοσίου συμφέροντος και της τάξης, διακυβεύονται οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές που αποτελούν το θεμέλιο του εγκληματικού μας συστήματος. Ο άλλοτε αδιαμφισβήτητος και απαράβατος χαρακτήρας αυτών των αρχών έχει πλέον σχετικοποιηθεί, μειώνοντας έτσι την προστατευτική τους λειτουργία για τα άτομα. Ως αποτέλεσμα, ο αρχικός απόλυτος και παγκόσμιος χαρακτήρας τους αμβλύνεται.

Υπάρχουν πολλαπλές ανησυχίες που προκύπτουν ειδικά από τη φθίνουσα σημασία της αρχής της νομιμότητας σε σχέση με την άσκηση ποινικής δίωξης όταν διεξάγονται μυστικές ανακριτικές ενέργειες. Η πιθανότητα κατάχρησης εξουσίας δημιουργείται όταν ο εισαγγελέας

παραμένει αδρανής και περιμένει τον χρόνο του πριν κινήσει τη νομική διαδικασία. Σε ένα τυπικό σενάριο, ο εισαγγελέας θα συγκέντρωνε μια σημαντική ποσότητα αποδεικτικών στοιχείων πριν λάβει μια απόφαση. Ωστόσο, σε περιπτώσεις όπου η αστυνομία ή το δικαστικό όργανο παρακολουθεί διακριτικά παράνομες δραστηριότητες εν αγνοία των δραστών, αποτελεί ευθύνη του να καθορίσει την έκταση των αποδεικτικών στοιχείων που θα συγκεντρωθούν σε βάρος του ατόμου.

Για να καταστεί κατανοητό αυτό το μοναδικό φαινόμενο, θα ήταν ωφέλιμο να εξετάσουμε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα που δεν είναι ούτε αυθαίρετο ούτε σποραδικό. Στις υποθέσεις διακίνησης ναρκωτικών, οι αρχές επιβολής του νόμου συμμετέχουν σε μια ολοκληρωμένη έρευνα τριών μηνών που περιλαμβάνει τη διείσδυση και την παρακολούθηση τηλεφωνικών συνομιλιών. Ως αποτέλεσμα αυτών των ανακριτικών μέτρων, αποκτώνται πολύτιμες πληροφορίες και συγκεντρώνονται ουσιαστικά στοιχεία που αφορούν περιπτώσεις διακίνησης.

Εάν τα υπό έρευνα άτομα εκφράσουν την πρόθεσή τους να συνεχίσουν να εμπλέκονται σε παράνομες δραστηριότητες, τι εμποδίζει τις αρχές να παρατείνουν την εφαρμογή των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων για επαρκή διάρκεια ώστε να συμπεριληφθούν επιπλέον 20 πράξεις στα προκαταρκτικά στοιχεία της δικογραφίας;

Κατά συνέπεια, ο ύποπτος, ο οποίος εικάζεται ήδη ότι είναι έμπορος ναρκωτικών χωρίς καμία επίσημη κατηγορία, θα ήταν ο πρώτος που θα αντιμετωπίσει την κατηγορούσα αρχή και θα παρουσιαστεί με ακόμη περισσότερα ενοχοποιητικά στοιχεία στη δίκη. Αυτή η δυνατότητα καθυστέρησης της ποινικής δίωξης μέχρι να κριθεί κατάλληλη, παρά τη γνώση του ποινικού αδικήματος, εμπλέκει τελικά τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, καθώς και τους εποπτεύοντες εισαγγελείς και τα αρμόδια δικαστήρια.

Σε ένα ακόμη πιο ακραίο σενάριο από το προαναφερθέν: ακόμα κι αν τα ίδια άτομα, οι έμποροι ναρκωτικών, έχουν εκφράσει ρητά την πρόθεσή τους να εκβιάσουν ή να βλάψουν σωματικά κάποιον που τους χρωστάει χρήματα σε μυστικό ανακριτή.

Σε περίπτωση που έχουν ήδη συγκεντρωθεί ουσιαστικά στοιχεία για εμπορία ανθρώπων, είναι σκόπιμο ο εισαγγελέας να καθυστερήσει τη δίωξη μέχρι να πραγματοποιηθεί η πράξη εκβίασης;

Επιπλέον, εάν αυτός ο εκβιασμός δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί ποτέ για απρόβλεπτες περιστάσεις, θα είχαν ποτέ οι αρχές αντιληφθεί την πρόθεση να τον πραγματοποιήσουν; Αυτά τα χαρακτηριστικά, αν μη τι άλλο, δικαιολογούν πλήρως τον χαρακτηρισμό τους ως εξειδικευμένες ανακριτικές πράξεις.

2.5 Το 253Α στο νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

Με πάνω από δέκα χρόνια συνεχούς προσπάθειας της νομοθετικής επιτροπής, προτάθηκαν τροποποιήσεις στο Γ' κεφάλαιο του ΚΠΔ, στην ενότητα της Προδικασίας, στο πλαίσιο της συνολικής μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού του ΚΠΔ. Όπως αναφέρεται στην Αιτιολογική Έκθεση, αυτές οι τροπολογίες δεν εξαλείφουν εντελώς αυτές της προηγούμενης έκδοσης, αλλά παρέχουν πιο στοχευμένες παρεμβάσεις που έχουν ως αποτέλεσμα διαφορετικές ταχύτητες, εύρος εφαρμογής και αξιώσεις για κάθε εμπλεκόμενο ίδρυμα.¹

Με την αναδιοργάνωση των ευθυνών και των προτεραιοτήτων στις προδικαστικές διαδικασίες, ο νομοθέτης στόχευε στη δημιουργία ενός πιο αποτελεσματικού και αξιόπιστου μηχανισμού για τη διερεύνηση εικαζόμενων εγκλημάτων. Αυτή η προσέγγιση όχι μόνο εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον επισπεύδοντας τις έρευνες, αλλά προασπίζει επίσης τα ατομικά δικαιώματα και την αρχή της αναλογικότητας.

Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, πραγματοποιήθηκαν διορθώσεις, βελτιώσεις και επαναριθμήσεις στο κεφάλαιο της έρευνας (253-259 ΚΠΔ), συγκεκριμένα στο άρθρο 254. Συμπεριλήφθησαν, Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις από το προηγούμενο 253Α για καλύτερη ευθυγράμμιση με τις αρχές του κράτος δικαίου και δικαιοσύνη. Δεδομένης της μοναδικής φύσης αυτών των πράξεων, ιδιαίτερα των μυστικών και προληπτικών πτυχών τους, μεταμορφώνεται ο άλλοτε αυστηρός κατασταλτικός χαρακτήρας του ποινικού δικονομικού δικαίου και του παραδοσιακού συστήματος αξιών του. Στα επόμενα κεφάλαια, θα εμβαθύνουμε στις τροπολογίες και θα αναλύσουμε διεξοδικά τις επιπτώσεις τους.

Συνοψίζοντας, οι τροπολογίες περιλαμβάνουν τα ακόλουθα βασικά σημεία:

¹ Εισαγωγή Μέρους V ΣχN 4620/2019

α) Τη θέσπιση διακριτής διάταξης για την εκτέλεση Ειδικής Ερευνητικής Πράξης και την «μυστική έρευνα» (αναφέρεται ως περίπτωση α'). Αν και αυτό διακρίνεται σαφώς από τη διείσδυση διενέργειας ερευνών, προηγουμένως ρυθμιζόταν μόνο στο άρθρο 253B για τις ανακριτικές πράξεις που σχετίζονται με τη διαφθορά.

β) Επιβάλλεται πλέον η απαίτηση του συμβουλίου πλημμελειοδικών να παρέχει γνήσια και ουσιαστική αιτιολόγηση των αποφάσεών του, διασφαλίζοντας τη συμμόρφωση με τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διενέργεια αυτών των πράξεων.

γ) Επιπρόσθετα, υφίσταται πλέον υποχρέωση των μυστικών αστυνομικών που εμπλέκονται στις προαναφερόμενες πράξεις (α' και β') να τηρούν αξιόπιστες πρακτικές.

δ) Οι τροπολογίες εισάγουν επίσης νέους κανονισμούς σχετικά με τα θιγόμενα τρίτα μέρη, όπως περιγράφονται στις παραγράφους 4 και 5.

Κατά την επιλογή του νέου νομοθέτη του ΚΠΔ, είναι σημαντικό να σημειωθεί η κατάργηση των αναφορών σε Ειδικούς Ποινικούς Νόμους σχετικά με διείσδυση ερευνών (παρ. α'), χρήση συσκευών ήχου ή εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων για την καταγραφή δραστηριοτήτων ή γεγονότων εκτός την κατοικία (παρ. ε'), και τη συσχέτιση ή συνδυασμό προσωπικών δεδομένων (παρ. στ'). Η επεξηγηματική έκθεση δεν παρέχει σαφήνεια σχετικά με τον συγκεκριμένο σκοπό πίσω από αυτήν την απόφαση.

Φαίνεται ότι αυτές οι συγκεκριμένες μέθοδοι έρευνας διαχωρίζονται από τα συγκεκριμένα εγκλήματα με τα οποία συνδέονταν αρχικά (όπως η διακίνηση ναρκωτικών) προκειμένου να καθιερωθούν ως αποκλειστικά πρότυπα του ΚΠΔ, με όλες τις διαδικαστικές διασφαλίσεις που το συνοδεύουν. Η συνεχιζόμενη εφαρμογή των Ειδικών Ποινικών Νόμων, σε συνδυασμό με τη συνύπαρξη των άρθρων 253Α και 254 του Ποινικού Κώδικα, καθιερώνει αλληλοεπικαλυπτόμενη σχέση με τις αντίστοιχες διατάξεις της ειδικής ποινικής νομοθεσίας. Σε περιπτώσεις που αφορούν το πεδίο εφαρμογής τους, το τελευταίο εξακολουθεί να ισχύει, εφόσον δεν έρχεται σε αντίθεση με τον κανονισμό του ΚΠΔ.

Το θέμα της ευθυγράμμισης μεταξύ του Κώδικα και των Ειδικών Ποινικών Νόμων είχε αντιμετωπιστεί προηγουμένως στην παράγραφο 5 του προηγούμενου Ποινικού Κώδικα και επί του παρόντος στην παρ. 6 του άρθρου 254. Η διάταξη αυτή περιλαμβάνει ειδική ρήτρα που αναφέρει ότι οι ρυθμίσεις που περιγράφονται σε αυτό το άρθρο ισχύουν και για έρευνες

που διεξάγονται βάσει ειδικών ποινικών νόμων, εφόσον οι νόμοι αυτοί δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις που αναφέρονται στον Κώδικα.

Η πρόθεση πίσω από αυτή τη διάταξη είναι να περιγράψει τις απαιτήσεις για νόμιμη συμπεριφορά, διασφαλίζοντας τη συνεπή εφαρμογή της και γεφυρώνοντας τυχόν νομοθετικά κενά στους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτή η διάταξη δεν υπονομεύει ούτε έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις των Ειδικών Ποινικών Νόμων που αφορούν διαφορετικά θέματα ή παρέχουν πρόσθετα δικαιώματα στον κατηγορούμενο. Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) έχει προτεραιότητα σε τομείς όπου εισάγει νέα στοιχεία και αντιμετωπίζει ρητά διατυπώσεις που προηγουμένως υπόκεινται σε ερμηνεία και δικαστική επίλυση.

Ωστόσο, η αρχή της ιδιαιτερότητας παραμένει πρωταρχική, αποτρέποντας οποιαδήποτε σύγκρουση μεταξύ των ευρύτερων κανονισμών και των πιο ειδικών. Στα επόμενα κεφάλαια, θα εμβαθύνουμε στην ανάλυση της έννοιας και των χαρακτηριστικών αυτών των επιμέρους ειδικών ερευνητικών τεχνικών, καθώς και στις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την εφαρμογή τους. Αυτό θα γίνει πρωτίστως μέσω μιας συγκριτικής επισκόπησης του πρώην άρθρου 253Α και του νυν 254 ΚΠΔ, που ρυθμίστηκε μετά τις τροποποιήσεις των νόμων 4620/2019 και ν. 4637/2019.

Κεφάλαιο 3^ο : Γενικές Προϋποθέσεις Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων

3.1 Η ύπαρξη ενδείξεων τέλεσης αξιόποινης πράξης

Για την πράξη αρ. 254 ΚΠΔ προς εφαρμογή, είναι απαραίτητο να υπάρχουν «σοβαρές ενδείξεις» συγκεκριμένου εγκλήματος, όπως αναφέρεται στην παρ.1 του άρθρου. Ένας πιο λεπτομερής ορισμός του τι συνιστά σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία παρέχει ενδιαφέρουσες ιδέες, τόσο όσον αφορά τη νομική διαδικασία όσο και την ανάλυση των πραγματικών περιστατικών. Η κατανομή των βασικών στοιχείων κάθε έννοιας αποδεικνύεται πολύτιμη για την κατανόηση της λειτουργίας των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων και τον καθορισμό των προϋποθέσεων για την έναρξή της.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη η «αρχή του κατάλληλου βαθμού υπονοούμενων ή ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων» που διέπει ολόκληρη την ποινική δίκη, ειδικά όταν πρόκειται για μέτρα δικονομικού καταναγκασμού. Παράλληλα με την αρχή της αναλογικότητας, πρέπει να εξετάσουμε τα επιμέρους συστατικά της. Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ως προκαταρκτική δήλωση, ότι στο πλαίσιο αυτό, ο όρος «ενδείξεις» δεν αναφέρεται στο αποδεικτικό μέσο που περιγράφεται στην ΚΠΔ αρ. 178. Αντίθετα, περιλαμβάνει "ύποπτους" που μπορεί να μην βασίζονται αποκλειστικά σε ενδείξεις, αλλά μπορούν επίσης να προκύψουν από άλλες μορφές αποδεικτικών στοιχείων (Δαλακούρας, 2011). Ως εκ τούτου, θα πρέπει να κατανοήσουμε τις «ενδείξεις» ως κάθε πραγματικό στοιχείο που, όταν αναλυθεί μέσω μιας συγκεκριμένης θεωρίας, γεννά εύλογες υποψίες για διάπραξη εγκλήματος. Αντίστοιχα, «ύποπτοι» αναφέρονται σε άτομα που, σύμφωνα με το νόμο, έχουν βάσιμους λόγους να κατηγορηθούν για την ευθύνη αντιμετώπισης εγκληματικής πράξης (Λίβος, 1995).

Η έννοια της εύλογης υποψίας έχει τις ρίζες της στην ιδέα του τεκμηρίου αθωότητας, καθώς και στην αρχή της αναλογικότητας. Αναφέρει ότι οποιαδήποτε ενέργεια αναλαμβάνεται από το δικαστικό σύστημα εναντίον ενός ατόμου πρέπει να υποστηρίζεται από ένα ορισμένο επίπεδο υποψίας ή απόδειξης της ενοχής του. Με άλλα λόγια, όσο πιο σοβαρή είναι η ενέργεια και όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα καταδίκης, τόσο υψηλότερο πρέπει να είναι το επίπεδο υποψίας ή αποδεικτικών στοιχείων. Η σοβαρότητα της ενέργειας συνδέεται άμεσα με το μειονέκτημα που αντιμετωπίζει ο εναγόμενος και αυτό το μειονέκτημα πρέπει να είναι ανάλογο με τον όγκο των απαιτούμενων αποδεικτικών στοιχείων (Ανδρουλάκης, 2012).

Ο νομοθέτης επιβεβαιώνει την αρχή μεταβάλλοντας την ένταση των ενδείξεων που βρίσκονται στο ΚΠΔ, χρησιμοποιώντας όρους όπως «σοβαρές ενδείξεις», «επαρκείς ενδείξεις» και απλώς «ενδείξεις» χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση. Η πρακτική σημασία αυτής της ταξινόμησης έγκειται στην απαίτηση για ορισμένες δικονομικές ενέργειες να είναι επιτρεπτές μόνο όταν διαπιστώνεται συγκεκριμένο επίπεδο ενοχής, το οποίο φυσικά εξαρτάται από το στάδιο της ποινικής διαδικασίας κάθε δεδομένη στιγμή. Για την έναρξη της ποινικής δίωξης χρειάζονται «επαρκή στοιχεία», ενώ για παραπομπή στο ακροατήριο ή αυστηρότερα μέτρα όπως η προσωρινή κράτηση απαιτούνται «σοβαρά στοιχεία» της ενοχής του κατηγορουμένου. Αν και οι έννοιες δεν ορίζονται ρητά στη νομοθεσία, μπορεί να συναχθεί ότι τα «σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία» υποδηλώνουν μεγάλη πιθανότητα ενοχής

του υπόπτου, περιλαμβάνοντας στοιχεία που ενσταλάζουν την πίστη στην αλήθεια της γνώσης ή υποστηρίζουν έντονα την πιθανότητα ενοχής του.

Οι συνέπειες των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων δεν μπορούν να μετρηθούν επαρκώς ποσοτικά. Οι πράξεις αυτές εμπίπτουν στην κατηγορία που απαιτεί «σοβαρές αποδείξεις ενοχής» σε βάρος συγκεκριμένου ατόμου προκειμένου να δικαιολογηθεί η εκτέλεση της πράξης του άρθρου 254 του ΚΠΔ. Αυτό διαφέρει από μια γενική έρευνα, η οποία απαιτεί μόνο «επαρκή στοιχεία». Η παρουσία σοβαρών αποδεικτικών στοιχείων ενοχής εξαλείφει κάθε απλή υποψία εγκλήματος και καθιστά αναγκαία την ύπαρξη αρκετών αποδεικτικών στοιχείων που να υποστηρίζουν τις κατηγορίες εναντίον ενός συγκεκριμένου ατόμου ή ομάδας.

Κατά την εξέταση της διάκρισης μεταξύ των επιπέδων υποψίας που απαιτούνται για γενικές και ειδικές ανακριτικές πράξεις, προκύπτουν ενδιαφέροντα σημεία. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι τα ισχυρά στοιχεία ενοχής δεν είναι επαρκή στοιχεία, καθώς οι ειδικές έρευνες απαιτούν μεγαλύτερη πιθανότητα διάπραξης του εγκλήματος. Ωστόσο, αυτή η άποψη έχει επικριθεί ότι καθιστά περιττές τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, καθώς υπάρχουν ήδη πολλές πιθανότητες ενοχής. Πληροί και τη δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου 254 ΚΠΔ που αναφέρει την αναγκαιότητα των ειδικών αυτών πράξεων για την εξιχνίαση του εγκλήματος. Ουσιαστικά, αυτό το επιχείρημα έρχεται σε αντίθεση με την αναγνώριση της ύπαρξης πολλαπλών πιθανοτήτων ενοχής, που υποστηρίζονται από αποδεικτικά στοιχεία, ενώ εξακολουθεί να επιμένει στην ανάγκη λήψης ειδικών ανακριτικών μέτρων ως αποκλειστικού μέσου για την επίλυση ενός εγκλήματος (Σεβαστίδης, 2015).

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ενδιάμεση προοπτική φαίνεται να είναι πιο ακριβής, καθώς τονίζει τη σημασία της γραμματικής διατύπωσης των λέξεων. Σε αντίθεση με τον όρο «επαρκής», ο νομοθέτης επιλέγει τη φράση «σοβαρές αποδείξεις ενοχής». Αυτό δείχνει ότι ο παράγοντας διάκρισης είναι ποιοτικός παρά ποσοτικός. Τα «σοβαρά στοιχεία ενοχής» αναφέρονται σε κρίσιμα και ουσιαστικά στοιχεία, ενώ τα «επαρκή στοιχεία ενοχής» αφορούν ένα ποσοτικό κριτήριο, όπου η εστίαση είναι στον αριθμό των αποδεικτικών στοιχείων και όχι στην κρισιμότητά τους. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η παρουσία σοβαρών αποδεικτικών στοιχείων ενοχής αποτελεί προϋπόθεση για την έναρξη οποιασδήποτε ειδικής ανακριτικής ενέργειας, ανεξάρτητα από τους αντικρουόμενους ορισμούς στους ειδικούς

ποινικούς νόμους που επιτρέπουν τέτοιες ενέργειες βασισμένες σε ελάχιστα στοιχεία. Με την εισαγωγή του άρθρου 253 και πλέον του 254 στον ΚΠΔ, παύουν να ισχύουν οι αντίστοιχες διατάξεις των ειδικών ποινικών νόμων που προηγουμένως επέτρεπαν την εκτέλεση ειδικών ανακριτικών πράξεων με ελάχιστα στοιχεία (Σεβαστίδης, 2015).

Επιπλέον, υπάρχει ο ισχυρισμός ότι τα στοχευμένα ερευνητικά μέτρα θα πρέπει να απευθύνονται σε συγκεκριμένα άτομα αντί να είναι ασαφή. Σε περιπτώσεις όπου χρησιμοποιούνται αυτά τα μέτρα, είναι σημαντικό τα άτομα που είναι υπόνοια να είναι γνωστά ή να μπορούν να ταυτοποιηθούν σχετικά εύκολα με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα ανακριτικά μέτρα θα πρέπει να επικεντρώνονται αποκλειστικά σε αυτά τα άτομα, όπως ορίζεται στα νομικά έγγραφα, με σκοπό να τα αντιμετωπίζουν ως κατηγορούμενοι και να τους παραχωρηθούν τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Αν και αυτή η στάση είναι αρχικά έγκυρη και δικαιολογημένη, καθώς διασφαλίζει ότι οι αρχές επιβολής του νόμου και οι ανακριτικές αρχές έχουν σαφή στόχο σε σχέση με συγκεκριμένα άτομα, χωρίς να επεκτείνεται αδιακρίτως σε βάρος αθώων μερών, δεν μπορεί να εφαρμοστεί καθολικά. Ορισμένα μέτρα έρευνας, όπως οι ελεγχόμενες μεταφορές, δεν επιτρέπουν εκ φύσεως την ταυτοποίηση συγκεκριμένων ατόμων, καθώς σκοπός τους είναι ακριβώς να αποκαλύψουν όλα τα άτομα που εμπλέκονται στη μεταφορά και όχι μόνο τους μεταφορείς. Επομένως, μια εναλλακτική προοπτική προτείνει ότι η παρουσία ουσιαστικών αποδεικτικών στοιχείων ενοχής θα πρέπει να αφορά τη διάπραξη εγκλημάτων και όχι συγκεκριμένα άτομα.

Θεωρητικά, η επικρατούσα άποψη προτείνει ότι η Ειδική Ανακριτική Πράξη θα πρέπει να διενεργείται μόνο εάν υπάρχουν συγκεκριμένες ενδείξεις ενοχής κατά του εν λόγω ατόμου. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από νομική σκοπιά καθώς διασφαλίζει ότι η εκτέλεση τέτοιων πράξεων δεν είναι ασαφής ή αυθαίρετη στην πράξη. Ωστόσο, πρέπει να αναγνωρίσουμε τις ερμηνευτικές προκλήσεις που προκύπτουν από αυτήν την προσέγγιση. Εάν υπάρχουν ήδη ουσιαστικά στοιχεία ενοχής σε βάρος συγκεκριμένου ατόμου, η εφαρμογή ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορεί να είναι περιττή ή και να απαγορεύεται. Κι αυτό γιατί η διερεύνηση των εγκλημάτων και η διαπίστωση της ενοχής του κατηγορουμένου μπορεί να επιτευχθεί με εναλλακτικά αποδεικτικά μέσα.

Κατά συνέπεια, η εκτέλεση των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων διατρέχει τον κίνδυνο παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας. Στο επόμενο μέρος, θα εμβαθύνουμε στην ανάλυση αυτής της αρχής, η οποία ορίζει ότι τέτοιες πράξεις θα πρέπει να πραγματοποιούνται μόνο όταν άλλα αποδεικτικά μέσα είναι ανεπαρκή για την επίτευξη των ερευνητικών στόχων. Από την άλλη πλευρά, μια αντίθετη άποψη υποστηρίζει ότι για τη νομιμότητα της διενέργειας Ειδικής Ανακριτικής Πράξης, θα πρέπει να υπάρχουν τόσο σοβαρές ενδείξεις για τη διάπραξη του εγκλήματος όσο και κάποια στοιχεία, έστω και ελάχιστα, που συνδέουν το άτομο με το έγκλημα. Η απλή πρόβλεψη ότι το άτομο θα διαπράξει το έγκλημα στο μέλλον είναι ανεπαρκής (Σεβαστίδης, 2015).

Και οι δύο προοπτικές οδηγούν σε πρακτικά αδιέξοδα και είναι αδύνατο να κατηγοριοποιηθεί οριστικά η μία έναντι της άλλης, με τη δυνατότητα εξαιρέσεων ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις. Η αρχική έρευνα, η οποία θα προχωρήσει σε προκαταρκτική εξέταση μέσω της εκτέλεσης μιας ενέργειας που περιγράφεται στο άρθρο 254 ΚΠΔ, μπορεί να προήλθε από πληροφορίες που αφορούν τόσο ένα άτομο όσο και μια ενέργεια. Η δράση δεν μπορεί να σταθεί μόνη της. Απαιτεί ένα άτομο, έναν ερμηνευτή, να το πραγματοποιήσει. Ομοίως, το άτομο δεν μπορεί να αποτελέσει στόχο έρευνας ως εντελώς αθώο, χωρίς να υπάρχει υποψία για παράνομη συμπεριφορά. Η σύνδεση μεταξύ του ερμηνευτή και της ίδιας της παράστασης είναι σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Το άτομο που εμπλέκεται σε εγκληματική πράξη, όπως η διακίνηση ναρκωτικών, παίζει καθοριστικό ρόλο στον εντοπισμό της, καθιστώντας τον απίθανο χωρίς την ενεργό συμμετοχή τους, εκτός από τις περιπτώσεις της ελεγχόμενης μεταφοράς. Επομένως, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη τόσο τα αποδεικτικά στοιχεία υπέρ του ατόμου όσο και τα στοιχεία του ίδιου του εγκλήματος. Η σοβαρότητα των ενδείξεων ενοχής θα πρέπει να εστιάζεται στην άμεση διάπραξη ενός εγκλήματος από άτομα που είναι γνωστά ή μπορούν να αναγνωριστούν, ή εάν η ταυτοποίηση δεν είναι δυνατή, οι ενδείξεις θα πρέπει να υποδηλώνουν έντονα την επικείμενη διάπραξη εγκλήματος με βάση προηγούμενα ή παρόντα στοιχεία. Όταν υπάρχουν ύποπτοι, είναι απαραίτητο να συγκεντρώνονται ουσιαστικά στοιχεία της ενοχής τους, αποδεικνύοντας όχι απλώς μια προδιάθεση για διάπραξη εγκλήματος, αλλά μια σκόπιμη απόφαση να το πράξουν (Παπαδαμάκης, 2010).

Κατά τη διεξαγωγή ερευνών για την παρουσία εγκληματικής οργάνωσης, είναι σημαντικό να υπάρχουν ουσιαστικά αποδεικτικά στοιχεία ενοχής σε σχέση με πολλά άτομα (τρία ή περισσότερα) που φέρονται ότι συνωμότησαν για να διαπράξουν εγκλήματα με κοινή πρόθεση. Το αρχικό στάδιο της προανάκρισης απαιτεί τον εντοπισμό βασικών σημείων ενοχής από αρμόδιους αστυνομικούς ανακριτές. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η βάση για την έναρξη έρευνας σύμφωνα με το άρθρο 187 ΚΠΔ απαιτεί τη συμμετοχή τριών ή περισσότερων ατόμων. Επομένως, ενώ μπορεί να υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ανάμειξης ενός ατόμου σε εγκληματική οργάνωση, οι απλές ενδείξεις ενοχής δύο ή περισσότερων ατόμων δεν θα επαρκούσαν για να εξουσιοδοτήσουν την εφαρμογή Ειδικού Ανακριτικού Νόμου.

Η ερμηνεία που ευθυγραμμίζεται με την ουσία του άρθρου 187, διάταξη που είναι ιδιαίτερα ασαφής και ενοχλητική λόγω της ευρείας εφαρμογής της, υποδηλώνει ότι υπάρχουν ουσιαστικές ενδείξεις που αφορούν τουλάχιστον τρία άτομα ή περισσότερα. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές λαμβάνοντας υπόψη την κρίσιμη σημασία του ποσοτικού κριτηρίου ως θεμελιώδους πτυχής της διάταξης. Ωστόσο, η διάκριση των διαφορετικών βαθμών εμπλοκής σε τέτοιες περιπτώσεις αποδεικνύεται ιδιαίτερα δύσκολη στην πράξη. Ο προσδιορισμός του εάν τα αποδεικτικά στοιχεία που παρουσιάζονται είναι σοβαρά ή επαρκή είναι ένα δύσκολο έργο, ειδικά όταν περιλαμβάνει πολλά άτομα. Αυτές οι συνθήκες υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα του κανονισμού και τους επιδιωκόμενους περιορισμούς του, με αποτέλεσμα περαιτέρω νομική ασάφεια εντός ενός θεσμικού οργάνου που απαιτεί σαφείς και ακριβείς κατευθυντήριες γραμμές συμπεριφοράς λόγω της μοναδικής και εξαιρετικής φύσης του.

3.2 Η αδυναμία εξάρθρωσης με άλλα μέσα

Ως δεύτερη βασική προϋπόθεση, για το επιτρεπτό της διενέργειας ειδικών ανακριτικών πράξεων, αναφέρεται ρητά ότι οι πράξεις αυτές αποτελούν το μόνο αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη του στόχου εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης ή διερεύνησης άλλου εγκλήματος που αναφέρεται στην παράγραφο 1. Χωρίς αυτές τις πράξεις, η επίτευξη αυτού του στόχου θα θεωρούνταν αδύνατη ή εξαιρετικά δύσκολη. Η αναφορά στην αρχή της αναγκαιότητας στο άρθρο 254 ΚΠΔ χρησιμεύει για να τονίσει τη σημασία αυτών των

πράξεων και να τονίσει ότι οι παραδοσιακές μέθοδοι έρευνας δεν πρέπει να αγνοούνται ή να περιθωριοποιούνται. Η συνταγματική αρχή της αναγκαιότητας, που απορρέει από την αρχή της αναλογικότητας, διέπει όλο το φάσμα της ανακριτικής διαδικασίας. Αυτή η αρχή είναι που θέτει τα όρια για τις ανακριτικές ενέργειες, όπως αναγνωρίζει ο Ανδρουλάκης (Ανδρουλάκης, 1975).

Προκειμένου να διερευνηθούν αποτελεσματικά τα συνεχιζόμενα εγκλήματα και να εντοπιστούν οι υπεύθυνοι, είναι απαραίτητες ορισμένες διερευνητικές ενέργειες, ακόμη και αν μπορούν να παραβιάσουν τις ατομικές ελευθερίες. Ωστόσο, αυτές οι ενέργειες θα πρέπει να πραγματοποιούνται μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητο για την επίτευξη αυτού του στόχου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, ιδίως όταν πρόκειται για παρεμβατικά ανακριτικά μέτρα, ο νομοθέτης τονίζει τη σημασία της τήρησης της αρχής της αναγκαιότητας και της επιλογής των λιγότερο αυστηρών μεθόδων.

Συνεπώς, για να διασφαλιστεί η παρουσία του κατηγορουμένου κατά την ανάκριση και στο δικαστήριο, το άρθρο 282 ΚΠΔ σκιαγραφεί σειρά μέτρων που κλιμακώνονται σε αυστηρότητα. Αρχικά ο κατηγορούμενος αφήνεται ελεύθερος, αλλά αν χρειαστεί ενδέχεται να επιβληθούν ορισμένοι περιορισμοί. Εάν οι περιορισμοί αυτοί κριθούν ανεπαρκείς, εφαρμόζεται κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική παρακολούθηση. Μόνο όταν έχουν εξαντληθεί όλες οι άλλες επιλογές και είναι απολύτως απαραίτητο, μπορεί να εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης. Το μέτρο αυτό, το οποίο έχει σοβαρές επιπτώσεις στο τεκμήριο αθωότητας των κατηγορουμένων και στη θέση τους στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, χρησιμοποιείται μόνο όταν δεν υπάρχουν εναλλακτικά μέσα για την εξασφάλιση της εμφάνισής τους στο δικαστήριο. Ωστόσο, η πρακτική εφαρμογή αυτής της αρχής συχνά αποκλίνει από τον επιδιωκόμενο σκοπό της και η προσωρινή κράτηση επιβάλλεται συχνά με βάση ταχείες διαδικασίες και επίσημα κριτήρια, που σχετίζονται κυρίως με τη φύση και τη σοβαρότητα του εικαζόμενου αδικήματος (Τσόλκα, 2004).

Αξίζει να εξεταστεί εάν η αρχή της αναγκαιότητας τυγχάνει παρόμοιας προσοχής κατά την εφαρμογή των ενεργειών που περιγράφονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ. Η εισαγωγή των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων στην ποινική διαδικασία είχε ως στόχο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων εγκλημάτων που δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά από τις γενικές ανακριτικές πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 251 του ΚΠΔ. Ως αποτέλεσμα,

η πεποίθηση της αναγκαιότητας για δράση θεωρείται προφανής σε όλες τις περιπτώσεις. Δεδομένου ότι η εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων και η καταπολέμηση άλλων πολύπλοκων εγκλημάτων είναι εγγενώς προκλητική λόγω της υποδομής τους, η ανάγκη για ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι αναμφισβήτητα δικαιολογημένη.

Είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι κάθε περίπτωση διερεύνησης της εκτέλεσης του 187 ΠΚ απαιτεί την προσφυγή σε πράξη του άρθρου 254 ΚΠΔ ως το μόνο μέσο για την εξάρθρωση της οργάνωσης; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι αναμφίβολα όχι. Η προσδοκώμενη αποτελεσματικότητα των Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων και οι πραγματικές προκλήσεις για την καταπολέμηση του εγκλήματος δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως επαρκείς δικαιολογίες για την παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μια τέτοια στάση θα υπονόμει τα όρια που θέτουν οι συνταγματικοί περιορισμοί και θα εγείρει αμφιβολίες για την ουσία του δικονομικού μας συστήματος (Δαλακούρας, 2011).

Η κρυφή διαδικασία επικύρωσης αγνοείται πλέον, καθιστώντας το άρθρο 254 παρ.2 εδ. β' ΚΠΔ , ως καθαρά περιοριστικό παράγοντα για την εκτέλεση εξειδικευμένων ανακριτικών μέτρων. Η διάταξη αυτή, όταν τηρεί την αρχή της αναγκαιότητας, διασφαλίζει αποτελεσματικά τα δικαιώματα των ατόμων. Κατά συνέπεια, η ερμηνεία και η εφαρμογή της διάταξης αυτής καθιστά αναγκαία την εξουσιοδότηση εξειδικευμένων ανακριτικών ενεργειών μόνο όταν υπάρχει σαφής ανάγκη παρέμβασης.

Σύμφωνα με τη διατύπωση του νόμου, η χρήση ανακριτικών μέτρων κρίσης κρίνεται αναγκαία μόνο εάν κριθούν αδύνατα όλα τα άλλα μέσα εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης. Αυτή η απαίτηση της μη ύπαρξης εναλλακτικών κατάλληλων μεθόδων είναι απαραίτητη για την καταδίκη. Επιπλέον, εάν οι γενικές ανακριτικές πράξεις που περιγράφονται στο άρθρο 251 ΚΠΔ κριθούν ανεπαρκείς για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, τότε η χρήση αυτών των μέτρων κρίσης καθίσταται δικαιολογημένη. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι εάν τόσο οι γενικές όσο και οι ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι εξίσου αποτελεσματικές, τα ειδικά μέτρα θα απορρίπτονταν λόγω της αρχής της επικουρικότητας, καθώς θα θεωρούνταν πιο επαχθείς.

Για να εξαρθρωθεί μια εγκληματική οργάνωση πρέπει να επιλεγεί το λιγότερο επαχθές μέσο. Ο όρος «ιδιαίτερα δύσκολη» αναφέρεται σε μια κρίση που προκύπτει όταν υπάρχει δυνατότητα χρήσης άλλων νόμιμων μεθόδων έρευνας, αλλά αυτές οι μέθοδοι είτε δεν είναι

τόσο κατάλληλες όσο οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις ή είναι πιο επώδυνες. Ο κρίσιμος παράγοντας για τον καθορισμό των απαραίτητων μέτρων είναι η χρονική στιγμή της επιβολής του μέτρου, προτού επέλθει το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Αυτό σημαίνει ότι ο δικαστικός έλεγχος βασίζεται σε εκ των προτέρων εξέταση και μπορούν να αποκλειστούν μόνο περιπτώσεις προφανούς μη αναγκαιότητας. Το τεστ αναγκαιότητας για την επιλογή του λιγότερο επαχθούς μέσου είναι σημαντικό, ειδικά όταν επιλέγεται μια συγκεκριμένη απαραίτητη Ειδική Ανακριτική Πράξη μεταξύ άλλων εξίσου κατάλληλων πράξεων. Η συμπερίληψη των ειδικών σε γενικές ανακριτικές πράξεις παρουσιάζει προκλήσεις λόγω της διαφορετικής προσιτότητας τους (Δαλακούρας, 1993).

3.3 Η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος

Η εκτέλεση του άρθρου 254 ΚΠΔ εξαρτάται από την έκδοση σχολαστικά αιτιολογημένου διατάγματος από το δικαστικό συμβούλιο, της οποίας προηγείται πάντοτε η υποβολή εισαγγελικής πρότασης. Το διάταγμα αυτό εξουσιοδοτεί τη διαδικαστική εφαρμογή των συγκεκριμένων πράξεων και ορίζει ότι η εκτέλεσή τους, από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, πρέπει πρώτα να λάβει τη ρητή συναίνεση της δικαστικής αρχής. Η δικαστική αρχή, με τη σειρά της, αξιολογεί την εκπλήρωση όλων των απαραίτητων νομικών προϋποθέσεων και καθορίζει το συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα εντός του οποίου θα πραγματοποιηθούν οι πράξεις αυτές. Είναι προφανές ότι ο νομοθέτης μας σκοπίμως ανέθεσε το υψηλότερο επίπεδο εξουσίας στο δικαστικό συμβούλιο για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την εκτέλεση αυτών των ανακριτικών πράξεων. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την πιο ευέλικτη προσέγγιση που παρατηρείται στα ευρωπαϊκά νομικά συστήματα, όπου συχνά αρκεί η έγκριση ενός δικαστή προδικασίας, του εισαγγελέα ή του βοηθού εισαγγελέα.

Η λειτουργική αρμοδιότητα του συμβουλίου ενισχύεται από το γεγονός ότι οι εν λόγω προϋποθέσεις είναι τόσο ποινικές δικονομικές όσο και ουσιαστικές και απαιτούν ερμηνεία και εφαρμογή από δικαστικό όργανο. Ο νόμος 4620/2019 βελτιώνει σημαντικά τη διάταξη αυτή θεσπίζοντας μια γνήσια και ουσιαστική αιτιολόγηση για τη διενέργεια Ειδικών Ανακριτικών Πράξεων. Αυτό περιλαμβάνει μια λεπτομερή καταγραφή των κρίσιμων παραμέτρων που χρησιμοποιούνται για την αιτιολόγηση των σχετικών ενεργειών, η οποία αποτελεί σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με την επίσημη αιτιολόγηση που

χρησιμοποιήθηκε στο προηγούμενο σύστημα. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση, η συγκεκριμένη καινοτομία εισήχθη για να ευθυγραμμιστεί με τις αξιακές αναφορές που θέτει το ΕΔΔΑ σε παρόμοιους τομείς παρέμβασης σε εθνικό επίπεδο.

Δεδομένης της παρούσας κατάστασης, είναι απαραίτητο να επισημανθούν στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής διαδικασίας τα ακόλουθα:

α) η διεξαγόμενη έρευνα για το ποινικό αδίκημα, που ρητά απαριθμείται στην παράγραφο 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ.

β) Το υπό διερεύνηση άτομο αντιμετωπίζει ουσιώδη στοιχεία ενοχής, τα οποία έχουν αξιολογηθεί και διαπιστωθεί ότι έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με τα προαναφερθέντα κριτήρια.

γ) Σκοπός της ανακριτικής δράσης είναι η εξάρθρωση εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης ή η διερεύνηση του εγκλήματος που περιγράφεται στην παράγραφο 1, συμπεριλαμβανομένης της σύλληψης των δραστών και της συγκέντρωσης ουσιαστικών αποδεικτικών στοιχείων.

δ) την αμφισβήτηση ή την εγγενή δυσκολία προσδιορισμού του αδικήματος με εναλλακτικά μέσα, όπως η αναγνώριση της αρχής της αναγκαιότητας στη συγκεκριμένη περίπτωση, και

Η διάρκεια της ανακριτικής πράξης είναι υψίστης σημασίας και εμπίπτει στην αρμοδιότητα του δικαστικού συμβουλίου. Αυτή η αρχή έχει σημασία καθώς εγγυάται ότι το περιεχόμενο της δικογραφίας παραμένει υπό συνεχή δικαστικό έλεγχο. Εξασφαλίζει επίσης την εποπτεία των ανακριτικών δραστηριοτήτων που διεξάγει η αστυνομία, η οποία έχει μεγάλη ελευθερία κατά τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων σύμφωνα με το άρθρο 254 ΚΠΔ.

Ως εκ τούτου, η εποπτεία από τις δικαστικές αρχές είναι επιτακτική προκειμένου να διατηρηθεί η λογοδοσία. Η διαδικασία εποπτείας περιλαμβάνει τακτικές εξετάσεις κάθε τρίμηνο για να διαπιστωθεί εάν υπάρχει ανάγκη περαιτέρω έρευνας μέσω Ειδικού Ανακριτικού Νόμου, βάσει των αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συγκεντρωθεί μέχρι εκείνο το σημείο. Ωστόσο, υπάρχει μια πρόκληση ως προς το πώς τα δικαστικά όργανα μπορούν να επαληθεύσουν αποτελεσματικά την παρουσία ενοχοποιητικών αποδεικτικών στοιχείων, ειδικά όταν είναι δύσκολο να διαπιστωθεί η ύπαρξη εγκλήματος και το

απαραίτητο χρονικό πλαίσιο. Η αστυνομία παρέχει την προανακριτική δικογραφία μαζί με το αίτημα για την έκδοση Ειδικής Ανακριτικής Πράξης και αυτός ο φάκελος χρησιμεύει ως η μόνη βάση για να διαπιστωθεί εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις. Ως αποτέλεσμα, ο δικαστής (και ο εισαγγελέας) βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις πληροφορίες, τα τεχνικά στοιχεία και τα ιατροδικαστικά δεδομένα που παρουσιάζονται από τις αστυνομικές αρχές. Είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να βρεθεί ένα αντεπιχείρημα που να έρχεται σε αντίθεση με το σκεπτικό πίσω από την επιβολή αυτού του μέτρου (Παπαδαμάκης, 2019).

3.4 Βούλευμα αναπόφευκτα ανέγκλητο

Η αμφισβήτηση του διατάγματος εντός της προθεσμίας των 10 ημερών του άρθρου 473 ΚΠΔ καθίσταται αδύνατη λόγω ελλιπούς ενημέρωσης του υπόπτου σχετικά με τη δημοσίευσή του. Εκτός εάν υπάρχει ένα εξαιρετικά σπάνιο περιστατικό όπου το οριστικό ένταλμα εκδίδεται ακριβώς τη στιγμή που ο δράστης συλλαμβάνεται και κινούνται νομικές διαδικασίες, επιτρέποντάς τους να ενημερωθούν για τις λεπτομέρειες της υπόθεσης που έχει ασκηθεί εναντίον του (Παπαδαμάκης, 2019).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι έρευνες βάσει του άρθρου 254 ΚΠΔ συνήθως εκτείνονται σε σημαντικό χρονικό διάστημα, με αποτέλεσμα την έκδοση πολλαπλών εντολών ανά τρίμηνο. Σε αυτό το συγκεκριμένο σενάριο, οι απαραίτητοι νομικοί λόγοι για την υποβολή προσφυγής πιθανότατα θα πληρούνται, καθώς το υπό έρευνα άτομο θα θεωρείται κατηγορούμενο μόνο αφού αποκτήσει αυτό το καθεστώς. Ωστόσο, σε διαφορετική περίπτωση, ακόμη και αν το εξεταζόμενο πρόσωπο αντιληφθεί τη δημοσίευση της διαθήκης, η νομική βάση για την άσκηση προσφυγής μειώνεται καθώς φαίνεται ότι δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των ατόμων που μπορούν να ασκήσουν έφεση σύμφωνα με το άρθρο 478 ΚΠΔ, συγκεκριμένα ως ύποπτος (Παπαδαμάκης, 2019).

Παρά την προσπάθεια προστασίας του κατηγορουμένου με την ένταξη διάταξης στον νέο Ποινικό Κώδικα, η απαίτηση αιτιολογημένης απόφασης της Ειδικής Ανακριτικής Πράξης φαίνεται ανεπιλεκτική, καθώς αποτρέπει τελικά τον θιγόμενο να προβάλει αντιρρήσεις. Αυτή η πτυχή της διευθέτησης συχνά υποτιμάται σε ορισμένες θεωρίες. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο Εισαγγελέας Εφετών διατηρεί το δικαίωμα να ασκήσει έφεση κατά της απόφασης, όπως αναφέρεται στο άρθρο 479 του ΚΠΔ και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου

διατηρεί επίσης το δικαίωμα να ασκήσει έφεση, όπως ορίζεται στο άρθρο 483 του ΚΠΔ. Στην πράξη, αυτά τα ανώτερα δικαστικά όργανα σπάνια έχουν ασκήσει αυτά τα δικαιώματα, υπογραμμίζοντας έτσι τη σημασία τους ως μέσο διασφάλισης της νομιμότητας (Παπαδαμάκης, 2019).

3.5 Η «κατ' επείγουσα» εισαγγελική αρμοδιότητα

Η δυνατότητα παρέκκλισης από την απαίτηση λήψης διατάγματος παρέχεται με την κίνηση Ειδικής Ανακριτικής Πράξης, η οποία μπορεί να κινηθεί με εισαγγελική ή ανακριτική εντολή (που υποβάλλεται στο αρμόδιο αστυνομικό τμήμα). Αυτή η διαταγή παραμένει σε ισχύ για τρεις ημέρες κατ' ανώτατο όριο, εν αναμονή της επικύρωσης από το δικαστικό συμβούλιο, μετά την οποία ακυρώνεται αυτόματα εάν δεν επικυρωθεί. Το συμβούλιο υποχρεούται να αποφασίσει εντός πέντε ημερών από την παραλαβή της υπόθεσης, είτε εκδίδοντας διάταγμα για τη συνέχιση της έρευνας είτε αποκλείοντας την αποδεικτική χρήση οποιωνδήποτε αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συγκεντρωθεί μέχρι τότε. Υπάρχει ένα πιθανό ζήτημα ερμηνείας όταν πρόκειται για τον ορισμό των «εξαιρετικά επειγουσών υποθέσεων» που παρέχουν στον εισαγγελέα την εξουσία να διατάξει την εκτέλεση μιας πράξης που περιγράφεται στο άρθρο 254 ΚΠΔ (Παπαδαμάκης, 2019).

Αυτή η έννοια έχει αξιολογικό χαρακτήρα, η οποία εγγενώς επιφέρει ένα επίπεδο ασάφειας. Ο σκοπός πίσω από την ενσωμάτωση μιας υπόθεσης στην κατηγορία «εξαιρετικά επείγουσας» δεν είναι χωρίς λόγο. Εξυπηρετεί την πρόθεση του νομοθέτη να τονίσει την αναγκαιότητα ταχείας επίλυσης μιας κατάστασης, προτρέποντας τις αρμόδιες αρχές να προβούν σε μια διαδικαστική ενέργεια χωρίς καθυστέρηση. Ο νομοθέτης έχει μάλιστα λάβει σκόπιμη απόφαση να ιεραρχήσει τις υποθέσεις με βάση το επίπεδο «επείγοντος» που υπάρχει σε κάθε περίπτωση. Ένας παράγοντας που μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά τον καθορισμό του επιπέδου του επείγοντος σε μια συγκεκριμένη υπόθεση είναι η διάρκεια της προκαταρκτικής έρευνας, η οποία οδήγησε στην ανάγκη για ειδική ανακριτική πράξη. Εάν η έρευνα συνεχίζεται για σημαντικό χρονικό διάστημα, γίνεται όλο και πιο δύσκολο να χαρακτηριστεί η ενεργοποίηση του άρθρου 254 ΚΠΔ, ως «επείγουσα», αν και αυτή η ταξινόμηση δεν πρέπει να απορριφθεί εντελώς. Ωστόσο, ο έκτακτος χαρακτήρας της υπόθεσης θα

αξιολογηθεί τελικά από τον εισαγγελέα, ο οποίος πρέπει να αιτιολογήσει λεπτομερώς την παραγγελία, επικαλούμενος συγκεκριμένα στοιχεία (Παπαδαμάκης, 2019).

Κεφάλαιο 4^ο : Προβληματισμοί

4.1 Συγκαλυμμένη Έρευνα και Ανακριτική Διείσδυση

Με την ενσωμάτωση του Ν. 4620/2019, το νέο Κ.Π.Δ. ενίσχυσε τη ρυθμιστική δομή που περιβάλλει τις ειδικές ανακριτικές ενέργειες, ενστερνίζοντας βασικές αρχές που έχει θεσπίσει το ΕΔΔΑ και αναγνωρίζοντας την ανάγκη για αυξημένη εισαγγελική εποπτεία κατά την εκτέλεσή τους. Στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο όρος «ανακριτική διείσδυση» αναφέρεται στη χρήση είτε των ίδιων των ανακριτών είτε άλλων έμπιστων προσώπων που συνεργάζονται με τις ανακριτικές αρχές. Η συνεργασία αυτή στοχεύει στη συγκέντρωση κρίσιμων στοιχείων για την εξέλιξη της υπόθεσης και την τελική σύλληψη του δράστη ή των δραστών τη στιγμή που διαπράττεται η αξιόποινη πράξη (Παπαδαμάκης, 2010).

Όσον αφορά την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, οι μυστικές έρευνες προσφέρουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα διεισδύοντας σε στενά συνδεδεμένες μαφία και τρομοκρατικές οργανώσεις και υιοθετώντας τις μυστικές μεθόδους λειτουργίας τους. Το άτομο που αναλαμβάνει αυτόν τον ρόλο γίνεται μέρος ή αποκτά είσοδο στην εν λόγω εγκληματική οργάνωση, λειτουργώντας ως πράκτορας προβοκάτορας όπως ορίζεται στο άρθρο 46 παρ. 2 ΠΚ. Μέσω αυτής της προσέγγισης, λαμβάνονται πολύτιμες πληροφορίες, εντοπίζονται κρίσιμα στοιχεία για την υπόθεση και λαμβάνονται προληπτικά μέτρα τόσο για την πρόληψη όσο και για την αποτελεσματική καταστολή του εγκλήματος. Σύμφωνα με τη θεωρία, αυτό αποτελεί μια μοναδική μορφή ανακριτικής δράσης, η οποία λειτουργεί με μυστικότητα εν αγνοία του κατηγορουμένου, ο οποίος μπορεί να μην αντιληφθεί ποτέ τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για να χτιστεί η υπόθεση εναντίον του.

Σύμφωνα με την ισχύουσα διάταξη του άρθρου 255 ΚΠΔ, η κρυφή έρευνα χρησιμεύει ως μορφή διείσδυσης έρευνας. Εξουσιοδοτείται από τον αρμόδιο εισαγγελέα και εκτελείται από ανακριτή, με προηγούμενη ειδοποίηση στον αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Η εξουσιοδότηση αυτή χορηγείται όταν υπάρχουν ουσιώδεις ενδείξεις ότι μία από τις

προαναφερθείσες αξιόποινες πράξεις είτε βρίσκεται σε εξέλιξη είτε είναι πιθανό να επαναληφθεί. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν χωρίς την άδεια του εισαγγελέα είναι απαράδεκτα για την υποστήριξη των κατηγοριών.

Ο όρος «συγκαλυμμένη έρευνα» αναφέρεται σε ένα σενάριο όπου ένας ανακριτής, είτε είναι γενικός ανακριτής είτε ειδικός, είτε ιδιώτης που ενεργεί υπό την καθοδήγηση του ανακριτή κατόπιν εντολής του αρμόδιου εισαγγελέα, αναλαμβάνει ψευδή ταυτότητα προκειμένου να αποκαλύψει ή να συλλάβει πρόσωπο που έχει διαπράξει αδίκημα που αναφέρεται στο άρθρο 255 του ΚΠΔ. Στην περίπτωση αυτή, το μυστικό άτομο παρουσιάζεται είτε ως δικαιούχος είτε ως μεσάζων κάποιου που επωφελείται από τις αξιόποινες πράξεις που περιγράφονται στο άρθρο 255 του ΚΠΔ και βοηθά τον δράστη στην εκτέλεση της προκαθορισμένης αξιόποινης πράξης. Αυτός ο τύπος ερευνητικής δράσης αναφέρεται ευφημιστικά ως συγκαλυμμένη έρευνα επειδή περιλαμβάνει διείσδυση στην εγκληματική δραστηριότητα, αν και διαφέρει από άλλες μορφές διείσδυσης έρευνας ως προς τις ειδικές συνθήκες της. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η «μυστική έρευνα» πρέπει να διεξάγεται με παθητικό τρόπο.

Από την άλλη, υπάρχει και μια αντίθετη προοπτική που βρίσκει υποστήριξη. Η προοπτική αυτή υποστηρίζει ότι η πράξη της ανακριτικής διείσδυσης, όπως ορίζεται στο στοιχείο α' της παραγράφου 1 του άρθρου 254 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, διαφέρει πολύ από την υπό εξέταση ανακριτική πράξη. Ο πρωταρχικός στόχος της «ανακριτικής διείσδυσης» δεν είναι η αποκάλυψη της διάπραξης εγκληματικής πράξης, αλλά η εμβάθυνση στις εγκληματικές επιχειρήσεις μιας μαφίας ή τρομοκρατικής οργάνωσης (Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001).

Η προαναφερθείσα στάση, όμως, αποτυγχάνει να πείσει λόγω της διεύρυνσης του άρθρου 254 ΚΠΔ. Αυτή η επέκταση όχι μόνο περιλαμβάνει μεμονωμένα εγκλήματα μεγάλης φήμης, αλλά υπερβαίνει επίσης τη λογική της εξάρθρωσης εγκληματικών/τρομοκρατικών οργανώσεων ως αποκλειστικό σκοπό. Επιπλέον, η Εισηγητική Έκθεση υποστηρίζει την ιδέα ότι η συγκαλυμμένη δράση και η διείσδυση έρευνας είναι ουσιαστικά συνώνυμες. Αναγνωρίζει ότι η κρυφή έρευνα καλύπτεται ήδη σε διάφορους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους υπό τον τίτλο «πράξεις ελεγκτικών οργάνων». Αυτό χρησιμεύει ως περαιτέρω απόδειξη της σύγκλισης αυτών των δύο εννοιών. Επιπρόσθετα, στην έκθεση επισημαίνεται ότι οι έρευνες που προβλέπονται στο άρθρο 254 ΚΠΔ εφαρμόζονται ήδη στη χώρα μας και ότι οι κείμενες

διατάξεις ευθυγραμμίστηκαν με το σχέδιο Νόμου για τη διασφάλιση ενιαίων συνθηκών εφαρμογής τους (Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001).

Η υπαγωγή της παραγράφου α στην παρ. 1 του άρθρου 254 ΚΠΔ αναφέρεται ρητά στις ανακριτικές πράξεις που διενεργούνται βάσει ειδικών ποινικών νόμων. Αυτό αναμφισβήτητα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πράξεις αυτές αποτελούν μια μορφή διείσδυσης ερευνών, καθιστώντας τον νομικό χαρακτηρισμό του άρθρου 255 ΚΠΔ ως «κρυφή ενέργεια» ουσιαστικά να μην διαφέρει από αυτές. Είναι προφανές ότι πρόθεση του νομοθέτη ήταν να εξισώσει την ανακριτική διείσδυση που περιγράφεται στο άρθρο 254 ΚΠΔ με την υφιστάμενη. Ωστόσο, στη Συμβουλευτική Έκθεση για το άρθρο 255 ΚΠΔ, η ανακριτική διείσδυση των ειδικών ποινικών νόμων αναφέρεται ξαφνικά ως «κρυφή ενέργεια» προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με το νέο άρθρο 255 ΚΠΔ. Επιπλέον, η συγκεκριμένη διάταξη εξυπηρετεί αμυντικό σκοπό, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση της κριτικής που δέχεται η χώρα μας σε διεθνές επίπεδο για την ανεπαρκή και αναποτελεσματική εφαρμογή διαφόρων δεσμευτικών συμβατικών συμφωνιών (όπως αυτές του ΟΟΣΑ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΟΗΕ, και της ΕΕ) που έχει υπογράψει και επικυρώσει.

4.2 Άρση απορρήτου

Όσον αφορά την αποκάλυψη εμπιστευτικών πληροφοριών, την επιτήρηση δραστηριοτήτων εκτός της κατοικίας ενός ατόμου και τη σύνδεση ή τη συγχώνευση προσωπικών δεδομένων, ισχύουν οι διατάξεις που περιγράφονται στα στοιχεία γ, δ και ε της παρ. 1 του 254 ΚΠΔ. Με άλλα λόγια, αυτές οι ανακριτικές ενέργειες επιτρέπονται μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) όταν υπάρχουν ουσιώδεις ενδείξεις δωροδοκίας, β) όταν η διερεύνηση του εγκλήματος είναι διαφορετικά αδύνατη ή εξαιρετικά δύσκολη και γ) όταν η εκτέλεση αυτών των ανακριτικών ενεργειών, όπως καθώς και η διάρκεια που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, καθορίζονται με αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου μετά από πρόταση του εισαγγελέα..

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα άκρως προβληματικό κοινωνικό φαινόμενο που έχει ευρείες επιπτώσεις σε διάφορες πτυχές της κοινωνίας. Αυτό το κοινωνικό φαινόμενο εμπλέκεται σε εγκληματική συμπεριφορά, πρωταγωνιστεί σε οικονομικές προσπάθειες που παραβιάζουν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Λειτουργεί με μια καλά εδραιωμένη ιεραρχία ή παίρνει τη μορφή ενός εγκληματικού δικτύου που βασίζεται σε δεσμούς εμπιστοσύνης.

Το άρθρο 254, στη σημερινή του μορφή, περικλείει τη νομιμοποίηση της «εξαίρεσης» ως τρομερής εξουσίας ικανής να παραβιάσει ακόμη και τους δήθεν απαράβατους κανόνες των θεμελιωδών πτυχών της Ποινικής Δικονομίας. Με το πρόσχημα της διατήρησης της δημόσιας τάξης, της κοινωνικής αρμονίας και της ευημερίας των πολιτών, οι εγκληματίες αντιμετωπίζονται ως εκ φύσεως ανάξια άτομα που όχι μόνο στερούνται δικαιώματα αλλά κρίνονται ότι δεν τα αξίζουν. Οι πολυάριθμοι συμβιβασμοί που έγιναν σχετικά με την αρχή της νομιμότητας στο όνομα της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος δεν μπορούν να αγνοηθούν από κανέναν ευσυνείδητο πολίτη που ενδιαφέρεται όχι μόνο για τις προαναφερθείσες στατιστικές αλλά και για έναν συχνά υποτιμημένο θησαυρό: την ελευθερία.

Ως αποτέλεσμα, το επίκεντρο τόσο των εγχώριων όσο και των διεθνών προσπαθειών για την καταπολέμηση του εγκλήματος συχνά μεταβαίνει από το ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο στην Ποινική Δικονομία. Οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου συνεχίζουν να αυξάνονται και να εξελίσσονται, ξεπερνώντας τον παραδοσιακό ρόλο τους ως εκτελεστικού οργάνου του δικαστικού συστήματος. Κατά συνέπεια, οι νομοθέτες σε νομοθετικό επίπεδο αντιμετωπίζουν το ζήτημα του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος εφαρμόζοντας ιδιαίτερα απαιτητικά ειδικά ανακριτικά μέτρα. Ενώ αυτά τα μέτρα είναι ζωτικής σημασίας για την τήρηση του Ποινικού Δικαίου, έχουν επίσης τη δυνατότητα να θέσουν σε κίνδυνο τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα δικαιώματα πολλών ατόμων στην κοινωνία.

Ένα σημαντικό όφελος από τη χρήση ειδικών μέτρων έρευνας είναι η διακοπή μυστικών και καταπιεστικών συναλλαγών εντός των εγκληματικών οργανώσεων μέσω της εφαρμογής κρυφών στρατηγικών. Στόχος αυτών των μέτρων είναι η συγκέντρωση ουσιαστικών

στοιχείων που θα αποκαλύψουν τις επιχειρήσεις του οργανωμένου εγκλήματος, επηρεάζοντας σοβαρά τη δομή αυτών των ομάδων και δίνοντας τη δυνατότητα στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου να συλλάβουν και να οδηγήσουν τους δράστες του οργανωμένου εγκλήματος στη δικαιοσύνη. Η εκτέλεση εξειδικευμένων ανακριτικών ενεργειών δυσκολεύει την τήρηση του Κράτους Δικαίου, απαιτώντας από τις αρχές επιβολής του νόμου να ασκούν αυξημένη επαγρύπνηση και να προσπίζουν τα δικαιώματα των κατηγορουμένων. Είναι ζωτικής σημασίας η καταστολή και η δίκαιη δίκη να είναι αλληλένδετες, με την πρώτη να μην καταπατά ποτέ τη δεύτερη.

Βιβλιογραφία

- Αλεξιάδης, Σ. (1996). Εγχειρίδιο εγκληματολογίας. Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ.422
- Αλεξιάδης Στ. (1989). Εγκληματολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ. 350.
- Αλεξιάδης Σ. (2005). Ανακριτική, 5^η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ. 135-137.
- Ανδρουλάκης, Ν. (2012). Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης. εκδ. ΠΝ Σάκκουλας Αθήνα, σελ. 95-100.
- Ανδρουλάκης Ν., Τα όρια της ανακριτικής δράσης και η αρχή της αναγκαιότητας, ΠοινΧρ ΚΕ/σελ. 73επ.
- Ανδρουλάκης Ν. (2004), Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, Τόμος ΙΙ, εκδ, Π.Ν.Σάκκουλα, σελ. 103-117.
- Ανδρουλάκης Ν. (2008), Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, εκδ. Π.Ν.Σάκκουλα, σελ. 100-105.
- Δαλακούρας Θ. (2020), Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2η έκδοση, 367-370.
- Δαλακούρας Θ. (2011). Η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού Ο Ρόλος του εισαγγελέα, της αστυνομίας και των λοιπών διωκτικών οργάνων, Ποινικά Χρονικά, σελ. 247επ.
- Δαλακούρας, Θ. (1993). Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού. Μελέτες Ποινικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 3.
- Δημόπουλος, Χ. (2022). Εγκληματολογία, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη σελ.719-723
- Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001, Διαθέσιμο στο: https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/58bNomos_ait_ekthesi_n_3875.pdf
- Ζήσης Α. (2021), Ειδικοί ποινικοί νόμοι, εκδ. Σάκκουλα, τομ. 2, 2η έκδοση, σελ. 507-510.
- Θεολόγη, Β. (2022). Τεχνολογική Αστυνόμευση και Αντεγκληματική Πολιτική, εκδ. Παπαζήση σελ. 43-46.
- Καστανίδου Ε. (2015), Παραβίαση απορρήτου επικοινωνιών και αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2015, σελ. 969 επ
- Κουράκης, Ν. (1999). Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα. στο: ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, τ, 10, σελ.1017-1026.
- Κουράκης Ν. (2000). «Στο οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισης του στην Ελλάδα», στα Πρακτικά του 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΕΕΠΔ με θέμα: Σο οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, σελ. 173-194.

- Λίβος Ν. (2007). Οργανωμένο Έγκλημα & Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικός-δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, εκδ. ΠΝ Σάκκουλας Αθήνα, σελ. 200-215.
- Μανωλεδάκης Ι. (2002), Ασφάλεια και Ελευθερία, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 117-130.
- Μανωλεδάκης Ι. (2004), Ασφάλεια Κράτους ή Ελευθερία;, σε: Τρομοκρατία και Δικαιώματα, εκδ. Σαββάλας, σελ. 41 επ..
- Μπιτζιλέκης Ν., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε. & Καϊάφα – Γκμπάντι Μ. (2020), Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, σελ. 420-425.
- Νάιντος Χ. (2017). Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ., σελ. 491.
- Ορφανός, Σ. (2021). Οργανωμένο Έγκλημα Άρθρο 187 ΠΚ, Δογματική και Νομολογιακή Προσέγγιση, *Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα*, σελ. 179.
- Παπαχαράλαμπος Χ. (1998). Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος - διεθνής νομοθέτηση - στάση της Ελληνικής έννομης τάξης, ΠοινΔικ., σελ. 688-689.
- Παπαχαράλαμπος Χ. (2003). «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών» σε Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Μαραγκοπούλου-Γιωτοπούλου, σελ. 1057 επ.
- Παπαδαμάκης Α. (2019). Ποινική Δικονομία – Η δομή της ποινικής δίκης, 9η Έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 139 επ.
- Παπαδαμάκης, Α. (2010). Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις. *ΠοινΔικ Νοέμβριος-Δεκέμβριος*, σελ. 1326.
- Παπαδαμάκης, Α. (2012), Ποινική Δικονομία Η δομή της ποινικής δίκης, στ' έκδοση αναθεωρημένη και επαυξημένη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 678.
- Παπανικολάου Α. (2012), Ανακριτική διείσδυση και αστυνομική παγίδευση. Μια προσέγγιση του ζητήματος ιδίως σε αξιόποινες πράξεις του νόμου περί ναρκωτικών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 259.
- Ριζάβα Υ. (2012). Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, *Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα*, σελ. 77-90.
- Σάμιος Θ. (2001), Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων, ΠοινΧρ ΝΑ , σελ. 1034 επ.
- Σατλάνης Χ. (2019). Εισαγωγή στο Ποινικό Δίκαιο. Ειδικό Μέρος, *Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα*, σελ. 145-150.
- Σεβαστίδης Χ. (2015). Κώδικας Ποινικής Δικονομίας – Ερμηνεία Κατ' άρθρο – Τόμος ΙΙΙ, *Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη*, σελ. 167-175.
- Σεβαστίδης, Χ. (2024). Ποινικός Κώδικας Ι (Ν. 4619/2019), *Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη*, σελ. 95-103.
- Σπινέλλη, Κ. Δ. (2005). Εγκληματολογία–Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις. *Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα–Κομοτηνή*, σελ. 57-67.
- Σπυράκος Δ. (2001), «Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος», ΠοινΧρ ΝΑ', σελ. 1030 επ.

- Σταμούλη Ε. (2018), Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρίας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker “Whose side are we on?”, *Ελληνική Εταιρία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου*, Αθήνα, σελ. 282 επ.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε. (2001). Ο Ν 2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων». Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, *ΠοινΔικ*, σελ. 694.
- Τριανταφύλλου Γ. (1993). Η ρύθμιση και η λειτουργία των ερευνών κατά τον ΚΠΔ, σειρά Ποινικά, *Εκδόσεις Α. Σάκκουλα*, Αθήνα- Κομοτηνή, σελ. 416.
- Τσόλκα Ο. (2004), Το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας, *ΠοινΧρ 2004*, σελ. 97 επ
- Χλούπης Γ. (1999). Εννοιολογική οριοθέτηση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 10/1999, σελ.1030.
- Χλούπης Γ. (2005). Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα, *Νομική Βιβλιοθήκη*, Αθήνα, σελ.316.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.